

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางพลี อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งสามารถประมวลเป็นประเด็นสำคัญเพื่อนำเสนอได้ดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม
2. สถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมของไทย
3. แนวคิดและหลักการในการจัดการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และการรับรู้
5. บทบาทและความสำคัญของผู้นำ
6. ประวัติความเป็นมาของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
7. แนวคิดเรื่องการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม
8. สถานประกอบการ และผู้ประกอบการในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางพลี
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

1. ความหมายของสิ่งแวดล้อม

มีนักวิชาการต่างๆ ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้หลายลักษณะ ดังนี้ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2540, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของ สิ่งแวดล้อม (envioronment) ว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต รวมทั้งที่เป็นรูปธรรม (concrete) ที่สามารถจับต้องและมองเห็นได้ และที่เป็นนามธรรม (abstract) ซึ่งไม่มีตัวตน เช่นวัฒนธรรมแบบแผน ประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ ซึ่งสิ่งต่างๆ มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน และเป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจร และวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ

สัมฤทธิ์ ทองศรี (2540, หน้า 4) ได้อธิบายความหมายของสิ่งแวดล้อมว่า คือสรรพสิ่งทั้งหลายภายในโลกที่อยู่รอบๆ ตัวเรา ไม่ว่าจะเกิดขึ้นเองตามกระบวนการธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ทั้งที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ มองเห็นหรือที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ มองไม่เห็น ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต อาจเป็นคุณและโทษแก่มนุษย์ก็ได้ โดยสิ่งแวดล้อมเหล่านี้มีความสัมพันธ์กัน

ราตรี ราภา (อ้างถึงใน ราม ทิพย์รส, 2547, หน้า 9) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม (environment) เป็นรากศัพท์จากภาษาฝรั่งเศสโดย “eviom” แปลว่า “around” ฉะนั้น “environment” จึงหมายถึง “totality of man’s surroundings” ในภาษาไทย หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งเป็นรูปธรรมและนามธรรม หรืออาจกล่าว อีกนัยหนึ่งได้ว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง “สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวเรานั่นเอง

เกษม จันทร์แก้ว และคณะ (2542, หน้า 12) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม สิ่งที่ได้เห็นได้ด้วยตา และที่ไม่สามารถเห็นได้ด้วยตา สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ตลอดจนสิ่งที่เป็นทั้งที่ให้คุณและให้โทษ

พระครูสมุห์ไกรยสิทธิ์ ฐาน โสโล (2549, หน้า 16) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม คือ สิ่งต่างๆที่มีลักษณะทางกายภาพ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมสามารถส่งผลกระทบต่อกันอย่างเป็นระบบ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ไฟฟ้า อาคาร เป็นต้น

จากความหมายและคำจำกัดความข้างต้น พอสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อม คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและ ไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรม คือ จับต้องและมองเห็นได้ และนามธรรม คือ วัฒนธรรมแบบแผน ประเพณี ความเชื่อ มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ และเป็นสิ่งที่ให้ทั้งคุณและโทษ

2. ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

ประชา อินทร์แก้ว (2542, หน้า 20) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม จัดได้ว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อความเป็นอยู่ของมวลมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่คอยค้ำจุนความเจริญในทุกๆ ด้านของมนุษยชาติ จะเห็นได้ว่า ประเทศใดที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และประชาชนรู้จักหลัก หรือ วิธีการอนุรักษ์หรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้นๆ อย่างชาญฉลาด ประเทศนั้นๆ มักประกอบด้วยประชาชนที่มีความมั่งคั่งสมบูรณ์ มีความเป็นอยู่สุขสบาย ตรงกันข้ามกับประเทศที่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติหรือประชาชนไม่รู้จักวิธีการอนุรักษ์ปล่อยให้ทรัพยากรธรรมชาติต้องสูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ ในไม่ช้า ประชาชนของประเทศนั้น

ก็จะพบตัวเองเผชิญกับความตกต่ำทางเศรษฐกิจ มาตรฐานการครองชีพจะถูกกระทบกระเทือน ความวุ่นวายต่าง ๆ ก็จะตามมา ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นอยู่ข้าวอยู่ น้ำ แต่ถ้าประชาชนยังใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ประหยัดและขาดการอนุรักษ์แล้ว อนาคตของประเทศก็จะตกอยู่ในฐานะที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง

สวัสดี โนนสูง (2543, อ้างถึงใน พระครูสมุห์ไกรยสิทธิ์ ฐานโกสโล, 2549, หน้า 17) กล่าวถึง ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ไว้ 6 ประการ คือ 1) เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่นความต้องการออกซิเจนในการหายใจ และการเผาผลาญอาหาร เป็นต้น 2) มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานในสภาพที่เหมาะสม จะมีมนุษย์อยู่หนาแน่น เช่น ที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบตามหุบเขา ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสมจะมีการอพยพไปสู่สภาพแวดล้อมที่ดีกว่า 3) มีอิทธิพลต่อลักษณะที่อยู่อาศัย ในแต่ภูมิภาคบ้านเรือนจะมีโครงสร้างรูปแบบและการใช้วัสดุที่แตกต่างกัน เพื่อให้เหมาะสมกับภูมิอากาศ 4) เป็นตัวกำหนดลักษณะการดำรงชีพของมนุษย์ เช่น แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่ราบลุ่ม มีลมมรสุมและป่าไม้ค่อนข้างสมบูรณ์ มนุษย์ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนตอนเหนือของแอฟริกาหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีสภาพแห้งแล้ง เป็นทะเลทราย มนุษย์ดำรงชีพด้วยการเลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อนไปตามแหล่งน้ำและหลุมรอบโอเอซิส เป็นต้น 5) มีความสำคัญต่อความเจริญรุ่งเรืองและความผาสุกของมนุษยชาติ คือหากประเทศใดมีทรัพยากรมาก รู้จักใช้อย่างเหมาะสมจะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มั่นคงและเจริญก้าวหน้า 6) มีความสำคัญทางด้านวิชาการและเอกลักษณ์ของชาติ โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรม โบราณสถาน และโบราณวัตถุ อันแสดงออกถึงวิวัฒนาการและความรุ่งเรืองของมนุษย์ในอดีต

ซัชพล ทรงสุนทรวงษ์ (2546, หน้า 22) กล่าวว่า ไม่ว่าสิ่งแวดล้อมนั้นจะมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ล้วนก่อให้เกิดประโยชน์และโทษต่อสิ่งมีชีวิตได้ทั้งสิ้น ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อสิ่งมีชีวิตประกอบด้วย 1) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต มีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้นๆ เช่น น้ำ ใช้เพื่อการบริโภคและเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ อากาศ ใช้เพื่อการหายใจของมนุษย์และสัตว์ ดิน เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตบนบก แสงแดด ให้ความร้อนและช่วยในการสังเคราะห์แสงของพืช 2) สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ จะช่วยปรับให้สิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของมันได้ เช่น ช่วยให้ปลาอาศัยอยู่ในน้ำที่ลึกมาก ๆ ได้ ช่วยให้ต้นกระบองเพชรดำรงชีวิตอยู่ในทะเลทราย 3) สิ่งมีชีวิตจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม เช่น มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ 4) สิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไปตามการกระทำของสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น เช่น เมื่อสัตว์กินพืชมีจำนวนมากเกินไป พืชจะลดจำนวนลง อาหารและที่อยู่อาศัยจะขาดแคลน เกิดการแก่งแย่งกันสูงขึ้น ทำให้สัตว์บางส่วนตายหรือลดจำนวนลง ระบบนิเวศก็จะกลับเข้าสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่ง 5)

สิ่งแวดล้อมจะกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อม ในแง่ของการถ่ายทอดพลังงานระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ผู้ย่อยสลาย ในแง่ของการอยู่ร่วมกัน เกื้อกูลกัน หรือเบียดเบียนกัน มนุษย์สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมได้มากมาย ในลักษณะที่แตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เช่น ใช้ประโยชน์จากดินเพื่อการเพาะปลูก ใช้ประโยชน์จากทุ่งหญ้าเพื่อการเลี้ยงสัตว์ ใช้ประโยชน์จากเหมืองแร่เพื่อการอุตสาหกรรม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ มีความสำคัญมากพอที่จะทำให้เกิิดทั้งคุณและโทษต่อการดำรงชีวิต ทั้งของมนุษย์ พืช รวมทั้งสัตว์ ฉะนั้นมนุษย์ควรคำนึงถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นก่อนที่จะนำไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมและมีความระมัดระวัง ต่อความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสร้างความสมดุลทางธรรมชาติ เป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งก็จะเป็นโทษต่อมนุษยชาติอย่างมหันตนั้นเอง

สถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

นักวิชาการหลายๆ ท่านกล่าวถึงสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยไว้หลายลักษณะ ดังต่อไปนี้

ราตรี ราภา (อ้างถึงใน ราม ทิพย์รส, 2547 หน้า 30) กล่าวว่า ด้วยเหตุที่มนุษย์เป็นตัวการสำคัญในการทำลายสิ่งแวดล้อม เนื่องจากความเห็นแก่ตัวและมั่งง่ายของมนุษย์นั่นเอง จึงทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมมากมาย ที่เห็นเด่นชัด 2 ประการ คือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอ (resources depletion) เนื่องจากมีการใช้กันอย่างไม่ประหยัดและอย่างไม่รู้คุณค่า ทั้งทรัพยากรน้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า ฯลฯ และ 2) ภาวะมลพิษ (pollution) เช่น มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ ฯลฯ รวมไปถึงมลพิษทางสังคม

วิฑูรย์ สิมะโชคติ (2553) กล่าวว่า ได้รับรายงานจากสำนักงานกระทรวงอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรปราการว่า ขณะนี้ได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการตรวจสอบปัญหาโรงงานก่อมลพิษที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในแม่น้ำเจ้าพระยาแถบจังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากพบว่าในพื้นที่ดังกล่าวมีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งมีปริมาณประชากรในพื้นที่เพิ่มขึ้นตามจำนวนโรงงาน ก่อให้เกิดปัญหาปริมาณขยะที่สะสมมากขึ้น ทำให้มีปัญหาคาระเร็งเรื้อรังจากประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งขณะนี้คณะกรรมการดังกล่าวกำลังเร่งดำเนินการตรวจสอบโรงงานที่มีปัญหาสิ่งแวดล้อม หากพบว่าโรงงานใดก่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับรุนแรงจะพิจารณาออกคำสั่งให้หยุดประกอบกิจการ เพื่อดำเนินการปรับปรุง

แก้ไขระบบบำบัดน้ำเสียให้มีประสิทธิภาพและไม่ก่อมลพิษกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งที่ผ่านมาทางกระทรวงอุตสาหกรรมได้พิจารณาสั่งหยุดประกอบกิจการโรงงานในจังหวัดสมุทรปราการไปแล้ว 11 แห่ง ส่วนโรงงานที่มีปัญหาไม่รุนแรงนั้นได้พิจารณาออกคำสั่งให้ปรับปรุงแก้ไขโรงงาน ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการสั่งปรับปรุงแก้ไขโรงงานไปแล้ว 75 แห่ง จากจำนวนโรงงานที่มีทั้งหมดกว่า 6,000 แห่ง ซึ่งจำเป็นต้องดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อมิให้ก่อปัญหาที่สร้างมลพิษกับสิ่งแวดล้อม และเพื่อความรวดเร็วในการแก้ปัญหาขณะนี้ จึงมีการพิจารณาถึงความจำเป็นต้องมีห้องวิเคราะห์ตัวอย่างน้ำทิ้งของโรงงานประจำสำนักงาน ซึ่งอาจมีการประสานงานร่วมกับภาคเอกชนในการจัดตั้งห้องตรวจวิเคราะห์ โดยสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรปราการจะอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ เพื่อให้เกิดความรวดเร็วสามารถแก้ปัญหาได้อย่างทันที่ จากผลการดำเนินการของกระทรวงอุตสาหกรรม พบว่าโรงงานส่วนใหญ่ที่อยู่ในเขตจ.สมุทรปราการ ได้ให้ความใส่ใจกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยมีการปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบบำบัดน้ำเสีย รวมทั้งการให้การส่งเสริมบุคลากรที่เกี่ยวข้องภายใน โรงงานมีความตระหนักและเห็นความสำคัญด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งนอกจากการดำเนินการดังกล่าวแล้ว สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรปราการ ยังได้นำโครงการธรรมชาติบำบัดสิ่งแวดล้อม โครงการเฝ้าระวังคุณภาพลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างของกระทรวงอุตสาหกรรมและโครงการรักแม่น้ำของกรมโรงงานอุตสาหกรรมมาดำเนินการ พร้อมใช้เป็นแนวทางในการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับผู้ประกอบการหันมาสนใจร่วมกันแก้ไขปัญหามลพิษในจังหวัดสมุทรปราการให้ลดลง

บัญญัติ สุขศรีงาม (2549) กล่าวว่า สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้สรุปสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในปี พ.ศ.2548 พบว่า ทรัพยากรป่าไม้ยังถูกทำลายอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด จากข้อมูลในระหว่าง พ.ศ.2543 - 2547 มีพื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายมากถึง 2,500 ตารางกิโลเมตร หรือเฉลี่ยปีละ 500 ตารางกิโลเมตร ส่วนทรัพยากรดินจะมีผลดีขึ้น โดยมีที่ดินเหมาะสมสำหรับการเกษตรกรรมมากขึ้น ร้อยละ 27 แต่ได้นำไปใช้ประโยชน์ด้านกสิกรรม ร้อยละ 20 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 7 (ประมาณ 20 ล้านไร่) ต้องวางแผนควบคุมดูแล เพื่อให้การใช้ที่ดินนี้มีศักยภาพสูงสุด และสำหรับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในรอบปี พ.ศ.2548 ที่ยังคงเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ ได้แก่ การเสื่อมสภาพของแหล่งน้ำและปัญหาขยะอันตราย ดังนี้

(1) ความเสื่อมสภาพของแหล่งน้ำ ความเสื่อมสภาพของแหล่งน้ำหรือการเกิดมลพิษของแหล่งน้ำยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดมา สาเหตุสำคัญที่ทำให้แหล่งน้ำเสื่อมสภาพหรือเกิดมลพิษของน้ำจะมาจากการปล่อยน้ำเสียที่ไม่ได้บำบัดหรือบำบัดไม่ได้มาตรฐานของโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่แหล่งน้ำ กรมควบคุมมลพิษได้ให้ข้อมูลว่า ในช่วงกลางปี พ.ศ. 2549 ได้

ตรวจสอบน้ำในแหล่งน้ำต่างๆ ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ใกล้ๆ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 500 โรงงาน พบว่ามีโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยน้ำทิ้งที่บำบัดได้มาตรฐาน ร้อยละ 20 เท่านั้น ส่วนโรงงานอุตสาหกรรมอีกร้อยละ 80 ยังมีระบบบำบัดน้ำเสียไม่ดีพอ ทำให้น้ำทิ้งที่ปล่อยสู่แหล่งน้ำไม่ได้คุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งกรมควบคุมมลพิษจะได้แจ้งให้โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้ได้ดำเนินการแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด หากโรงงานอุตสาหกรรมใดยังไม่ยอมแก้ไขก็จะดำเนินการตามกฎหมายต่อไป อย่างไรก็ตาม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้รายงานสถานะสังคมไทยในช่วงไตรมาส 3 ปี พ.ศ.2541 (กรกฎาคม – กันยายน 2549) พบว่าแหล่งน้ำของประเทศมีคุณภาพเสื่อมโทรมและเสื่อมโทรมมาก โดยเฉพาะคุณภาพแหล่งน้ำในภาคกลางที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมมากถึงร้อยละ 35 เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณที่มีสภาพเสื่อมโทรมจะอยู่ตั้งแต่อำเภอเมืองสมุทรปราการจนถึง อำเภอบางกรวย นนทบุรี ส่วนแม่น้ำท่าจีนบริเวณที่มีสภาพเสื่อมโทรมจะอยู่ตั้งแต่อำเภอเมือง สิงห์บุรีจนถึงสมุทรสาคร สำหรับการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำต่างๆ จะเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องเร่งติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียส่วนกลางและกำหนดให้มีการติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียของอาคารบ้านเรือนให้มากยิ่งขึ้นเพื่อฟื้นฟูแหล่งน้ำหรือลดการเกิดสภาพความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำต่างๆ ของประเทศ

(2) ขยะอันตราย ประเทศไทยได้นำสารเคมีอันตรายมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ถึงปีละ 37 ล้านตัน เป็นสารเคมีอันตรายที่ผลิตในประเทศ 31 ล้านตันและสารเคมีอันตรายที่นำเข้าจากต่างประเทศ 6 ล้านตัน สารเคมีอันตรายเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพและอนามัยของประชาชน เกษตรกร และคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม สารเคมีที่เป็นอันตรายจะเป็นสารในกลุ่มตัวทำละลาย ก๊าซพิษ และสารไอระเหย สารโลหะหนักกลุ่มปรอท แมงกานีส และสารตะกั่ว นอกจากนี้ยังมีสารเคมีอันตรายจากเกษตรกรรม ได้แก่ สารกำจัดแมลง สารกำจัดวัชพืช เชื้อราและอื่นๆ ในแต่ละปีก็มักจะมีการลักลอบนำขยะมีพิษหรือขยะอันตรายที่ไม่ได้ผ่านการบำบัดไปทิ้งในแหล่งต่างๆ อยู่เสมอ ทางกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ให้ข้อมูลว่าได้รับการร้องเรียนจากประชาชนว่ามีการลักลอบนำขยะมีพิษจำพวกอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ กากสี เศษผ้าหรือเศษกระดาษที่เปื้อนน้ำมัน โลหะพิษที่ใช้แล้ว เช่น ตะกั่ว ปรอท นิเกิล มาทิ้งบริเวณตามป่าเขาหรือที่กร้างหรือข้างทาง โดยจังหวัดที่มีการลักลอบนำไปทิ้งมากที่สุด คือ ชลบุรี รองลงมาได้แก่ กาญจนบุรี และสุพรรณบุรี สารเคมีเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยยังอยู่ในสภาพที่ไม่ดีมากนัก แม้จะได้มีการแก้ไขต่อเนื่องมาโดยตลอด ปัญหาสิ่งแวดล้อมมิใช่มีผลกระทบเฉพาะประชาชนชาวไทยเท่านั้น ยังมีผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศอีกด้วย เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศกลุ่มสหภาพยุโรปได้นำมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมมาผูกพันกับการค้า

กล่าวคือ ถ้าหากประเทศใดมีปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษของน้ำ มลพิษของอากาศ การมีสารเคมีตกค้างในอาหารและผลผลิตทางการเกษตรกรรม ฯลฯ ก็จะมีการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าที่ส่งไปจำหน่ายอย่างมาก จนทำให้เกิดลักษณะการกีดกันทางการค้าขึ้นมา จึงส่งผลกระทบต่อประเทศชาติอย่างมาก ดังนั้น ทั้งผู้ประกอบการ ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องได้ร่วมมือกันอย่างจริงจังในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในความรับผิดชอบ ให้อยู่ในสภาพที่ดีหรือไม่เกิดปัญหามลพิษตลอดไป และประชาชนก็จะปลอดภัยจากมลพิษของสิ่งแวดล้อมอีกทั้งทำให้การส่งสินค้าออกไปจำหน่ายในต่างประเทศ มีความมั่นคงขึ้น

บุญธรรม จิตต์ไธสง (อ้างถึงใน พระครูสมุห์ไกรยสิทธิ์ ฐานโกสโล, 2549, หน้า 19) กล่าวถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมว่า สำหรับประเทศไทยปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น และน่าเป็นห่วงนั้น สามารถแยกลักษณะ และจัดความรุนแรงของปัญหา สรุปได้ดังนี้ 1) ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม เนื่องจากการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงเป็นเหตุให้พบสภาพป่าไม้เสื่อมโทรมอยู่โดยทั่วไป จากสภาพป่าไม้ที่เคยอุดมสมบูรณ์ครอบคลุมพื้นที่กว่า 60% ในปี พ.ศ.2500 ปัจจุบันพื้นที่ที่ยังคงเป็นป่าไม้อยู่มีอยู่ประมาณ 29% ของพื้นที่ของประเทศเท่านั้น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่สำคัญสืบเนื่องมาจากการลดลงของป่าไม้ คือพื้นที่ภูเขาที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ซึ่งเป็นหัวใจของระบบความสัมพันธ์ของธรรมชาติได้สูญหายไป 2) ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในขณะที่ทรัพยากรที่ดินมีจำกัด แต่จำนวนประชากรกลับเพิ่มมากขึ้น พื้นที่สำหรับการเกษตรลดลงถูกแปรสภาพไปเป็นชุมชน หรือแหล่งอุตสาหกรรม พื้นที่ดินจึงเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว 3) ปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน 4) ปัญหาดินเค็ม เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคอีสาน สาเหตุเกิดจากชั้นดินลึกลงไปเป็นชั้นดินเกลือ เกลือถูกทำลายละลายไหลไปในน้ำใต้ดิน เมื่อมีการไถนถางป่าและสูบน้ำเกลือไปผลิตเกลือสินเธาว์ จึงเป็นสาเหตุการแพร่กระจายของดินเค็มซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็ว 5) ปัญหามลพิษ ได้แก่ มลพิษทางน้ำ เช่น น้ำเน่าเสียจากย่านชุมชน หรือแหล่งอุตสาหกรรม มลพิษทางอากาศ เช่น ควันดำจากรถยนต์ ปัญหาการจราจร และที่สำคัญคือ ปัญหาจากขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล เช่น ขยะติดเชื้อจากโรงพยาบาล เศษซากถ่านไฟฉาย หลอดไฟนีออน รวมทั้งการแพร่เชื้อโรค การกระจายสิ่งเป็นพิษสู่สิ่งแวดล้อม

วราพร ศรีสุพรรณ (อ้างถึงใน พระครูสมุห์ไกรยสิทธิ์ ฐานโกสโล, 2549, หน้า 24) กล่าวถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม สรุปได้ดังนี้คือ 1) ปัญหาความเสื่อมโทรมและการเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศรอบนอกโลก 2) ปัญหามลพิษในอากาศที่มนุษย์อาศัยอยู่ 3) ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินและน้ำในการเกษตร 4) ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำจืด 5) ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง 6) ปัญหามลพิษในชุมชน 7) ปัญหามลพิษในสถาน

ประกอบกร 8) ปัญหาสารพิษตกค้างในอาหารและสิ่งแวดล้อม และ9) ปัญหาการสูญหายทางพันธุกรรม

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า สถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดขึ้นนั้น แทบทุกปัญหา ล้วนเกิดจากการกระทำของน้ำมีมนุษย์ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า เป็นผลให้เกิดการทำลายความสมดุลทางธรรมชาติ ปัญหาจากการปล่อยสารเคมี จากการผลิต และน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำ เกิดมลพิษทางน้ำ ปัญหาการปล่อยควันไฟ หรือสารอันตรายเข้าไปในบรรยากาศ ทำให้ เกิดมลพิษทางอากาศ รวมทั้งขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลก็เป็นตัวเสริมให้ทั้งน้ำและอากาศเสียไปหรือเป็นพิษ นอกจากนั้นยังส่งผลต่อพื้นดินที่รองรับอีกด้วย สถานการณ์ดังกล่าว บ่งบอกให้เห็นว่าปัญหา สิ่งแวดล้อมของประเทศไทย นับวันจะมีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะที่ดิน แต่ประชากรมีเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงทำให้เกิดการแย่งกันใช้ประโยชน์จากที่ดิน จากที่เคยทำการเกษตร กลับแปรสภาพเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น เกิดการเสื่อมโทรมและกลายเป็นปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

แนวคิดและหลักการจัดการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม

1. ความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อม

นักวิชาการ ได้ให้ความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อม (environmental management) ไว้ดังนี้

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2540, หน้า 185) อธิบายว่า การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง กระบวนการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ โดยการวางแผน ดำเนินงาน ติดตาม ประเมินผลและปรับปรุง แก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการใช้อย่างประหยัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้ให้ได้ยั่งยืนยาวนาน และเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อมวลมนุษยและธรรมชาติให้มากที่สุด

เกษม จันทรแก้ว และคณะ (2542, หน้า 26) กล่าวว่า การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นคำที่ เหมือนกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ต่างกันที่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นเหมือนทฤษฎีและหลักการ ไม่ได้มีแผนงานปฏิบัติ ส่วนคำว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น เป็นคำที่มีความหมายในเชิงปฏิบัติได้ และเมื่อพิจารณาถึงหลักการจัดการสิ่งแวดล้อม และหลักการป้องกันอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงานใน โรงงานอุตสาหกรรม จะพบว่า หลักการที่นำมาใช้ยังคงอาศัยแนวทางการอนุรักษ์เข้ามาประยุกต์ใช้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ กระบวนการดำเนินงานอย่างมีระบบในการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติสนองความต้องการของมนุษย์ โดยไม่มีผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เพื่อให้มีใช้

ในอนาคตตลอดไป ส่วนหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการรวมคำสองคำ คือ การอนุรักษ์ (conservation) และสิ่งแวดล้อม (environment) เป็นคำว่า การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม (environmental conservation) เอาไว้ด้วยกัน หมายถึง การใช้สิ่งแวดล้อมอย่างมีเหตุผล เพื่อที่จะอำนวยให้คุณภาพของการมีชีวิตอยู่อย่างดีตลอดไปสำหรับมนุษย์ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความหมายรวมไปถึงการใช้ทรัพยากรทั้งหลายในโลกนี้อย่างมีเหตุผลและเป็นไปตามหลักอนุรักษ์วิทยา ทั้งนี้เพื่อจะทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในลักษณะที่ดี มนุษย์ที่อยู่อาศัยจะมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพที่ดีตลอดไป เพราะสิ่งแวดล้อมนั้นมีผลต่อสุขภาพและพละกำลังของมนุษย์ อนึ่ง หลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความคิดรวบยอดคล้ายๆ กับหลักการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และมีหลักการโดยสังเขป ดังนี้ 1) ในการที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติในสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะให้ผลต่อมนุษย์ทุกแห่งทุกมุม กล่าวคือ ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะมีผลต่อสิ่งแวดล้อม และจะให้ประโยชน์และโทษต่อมนุษย์ ซึ่งอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ อย่างน้อยที่สุด ต้องคำนึงถึงการสูญเปล่าอันอาจเกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ 2) รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายากด้วยความระมัดระวัง ทั้งต้องใช้ให้เป็นประโยชน์และควรทำให้อยู่ในสภาพที่เพิ่มพูนทั้งด้านกายภาพและเศรษฐกิจเท่าที่จะทำได้ รวมทั้งต้องตระหนักเสมอว่า การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มากเกินไป จะไม่เป็นการปลอดภัยต่อภาวะแวดล้อม 3) ต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้นั้น ให้มีอัตราผลิต (เพิ่มพูน) เท่ากับอัตราใช้ หรืออัตราเกิดเท่ากับอัตราตาย เป็นอย่างน้อย 4) ประชากรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประมาณอัตราเกิดและการเปลี่ยนแปลงของพลเมืองตลอดเวลา โดยพิจารณาจากความต้องการในการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ 5) หาทางปรับปรุงวิธีการใหม่ๆ ในการที่จะผลิตและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งพยายามค้นคว้าสิ่งใหม่ๆ เพื่อให้ประชากรได้มีใช้อย่างพอเพียง 6) ให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาความสมดุลตามธรรมชาติ ซึ่งจะมีผลต่อการทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี การให้การศึกษาอาจเป็นทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ซึ่งการให้การศึกษาแก่บุคคลเฉพาะถิ่น วัย และคุณวุฒิ นั้น ต้องอยู่ในสถานะที่เหมาะสม เพื่อให้ประชาชนเข้าใจในหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ และผลการเรียนรู้จะเป็นหนทางนำไปสู่ความหวังในอนาคตว่า สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อาศัยอยู่จะสวยงามและน่าอยู่มากยิ่งขึ้น ในการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น หลักการอนุรักษ์เป็นเครื่องมือพื้นฐานที่สำคัญในการให้ได้มาของผลผลิต (yield) ที่ยั่งยืน (sustainability) โดยต้องใช้วิธีการอนุรักษ์มาใช้ในทางปฏิบัติ ซึ่งต้องให้สอดคล้องกับวิธีการอนุรักษ์ในการเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่จะให้ได้ผลผลิตตามความ

ต้องการ อย่างไรก็ตาม มักจะเกิดของเสียและมลพิษ สิ่งแวดล้อมเสมอ จึงต้องใช้เทคโนโลยีกำจัด/บำบัดให้ได้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่เป็นประโยชน์ต่อไป

ความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อม หรือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และหลักการจัดการสิ่งแวดล้อม/หลักการป้องกันอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่กล่าวแล้วนั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าจากนักคิดอาวุโสทางด้านสิ่งแวดล้อม และนักคิดอาวุโสทางด้านจัดการโรงงานอุตสาหกรรม และเกือบทั้งหมดของความคิดเห็น จะไม่แตกต่างกัน ซึ่งอาจจะมีการปรับเปลี่ยนคำพูดเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (บ่งบอกสถานที่หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง) ที่ต้องการจะกล่าวอ้างถึงเท่านั้น แต่สำหรับหลักการที่ใช้ก็ยังคงยึดถือไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้บรรลุผลอย่างเดียวกัน

พรชัย ธรรมธรรม และจินตนา ทวีมา (2553) ให้ความหมาย แนวคิด และหลักการ ไว้ดังนี้

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินงานต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด และการสงวนรักษา เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษย์ได้ใช้ตลอดไปอย่างไม่ขาดแคลน หรือมีปัญหาใดๆ หรืออาจจะหมายถึง กระบวนการจัดการแผนงานหรือกิจกรรมในการจัดสรร และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการในระดับต่างๆ ของมนุษย์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา คือเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ – สังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการอนุรักษ์ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ประหยัด และก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ถ้าเราจะกำหนดว่า สิ่งแวดล้อมที่เรากล่าวกันทั่ว ๆ ไปนั้นเป็นเรื่องของปัญหาภาวะมลพิษอันเนื่องมาจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือจากผลของความก้าวหน้าของการพัฒนาแล้ว เราก็สามารถให้คำจำกัดความแยกระหว่างการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ดังนี้ คือ

(1) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพต่อสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด รวมทั้งการสงวน เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาตินั้นสามารถให้ผลได้อย่างยาวนาน

(2) การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อทำให้สิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวเรามีผลดีต่อคุณภาพชีวิต นั่นก็คือ จะต้องดำเนินการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาภาวะมลพิษที่จะมีผลต่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข และปลอดภัย นั่นเอง

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องยึดหลักการทางอนุรักษ์วิทยา เพื่อประกอบการดำเนินงานในการจัดการดังนี้ คือ

(1) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล ใช้อย่างฉลาดหรือใช้ตามความจำเป็น ไม่ใช้อย่างฟุ่มเฟือยและไม่เกิดการสูญเปล่า หรือเกิดการสูญเปล่าอย่างน้อยที่สุด

(2) การประหยัดของทรัพยากรและของที่กำลังสูญพันธุ์

(3) การปรับปรุง ซ่อมแซมสิ่งที่เสื่อมโทรมให้คืนสภาพก่อนนำไปใช้ เพื่อให้ระบบสิ่งแวดล้อมดีขึ้น

สรุปได้ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินการใช้ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบโดยการคำนึงถึงการนำมาใช้อย่างมีการวางแผนที่ชาญฉลาด ประหยัด และให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด พร้อมทั้งต้องดูแลรักษาให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์และธรรมชาติให้ยาวนานที่สุด

2. แนวคิด และหลักการในการจัดการสิ่งแวดล้อม

นักวิชาการได้ให้แนวคิด ของการจัดการเพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาสังแวดล้อมไว้ ดังนี้

พรชัย ธรรมธรรม และจินตนา ทวีมา (2553) กล่าวถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมไว้ว่า

(1) มุ่งหวังให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ประกอบกันอยู่ในระบบธรรมชาติ มีศักยภาพที่สามารถให้ผลิตผลได้อย่างยั่งยืนถาวรและมั่นคง คือ มุ่งหวังให้เกิดความเพิ่มพูนภายในระบบที่จะนำมาใช้ได้ โดยไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นๆ

(2) ต้องมีการจัดองค์ประกอบภายในระบบธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศให้มี ชนิด ปริมาณ และสัดส่วนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละชนิดเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานตามธรรมชาติ เพื่อให้อยู่ในภาวะสมดุลของธรรมชาติ

(3) ต้องยึดหลักการของอนุรักษ์วิทยาเป็นพื้นฐาน โดยจะต้องมีการรักษา สงวน ปรับปรุง ซ่อมแซม และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในทุกสภาพ ทั้งในสภาพที่ดีตามธรรมชาติ ในสภาพที่กำลังมีการใช้ และในสภาพที่ทรุดโทรมย่อยหรือ

(4) กำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการควบคุมและกำจัดของเสียมิให้เกิดขึ้นภายในระบบธรรมชาติ รวมไปถึงการนำของเสีย นั้น ๆ กลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

(5) ต้องกำหนดแนวทางในการจัดการ เพื่อให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์ดีขึ้น โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมในแต่ละสถานที่และแต่ละสถานการณ์

จากแนวคิดดังกล่าว เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น มีหลายชนิด และแต่ละชนิดก็มีคุณสมบัติและเอกลักษณ์ที่เฉพาะตัว ดังนั้น เพื่อให้การจัดการสามารถบรรลุเป้าหมายของแนวคิด จึงควรกำหนดหลักการจัดการหรือแนวทางการจัดการให้สอดคล้องกับชนิด คุณสมบัติ และเอกลักษณ์เฉพาะอย่างของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ซึ่งได้แก่

(1) ทรัพยากรหมุนเวียน หรือทรัพยากรที่ใช้ไม่หมดสิ้น เป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติอย่างมากมาย อาทิเช่น แสงอาทิตย์ อากาศ และน้ำ ในวัฏจักรทรัพยากรประเภทนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อร่างกายมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอย่างอื่น ถ้าขาดแคลนหรือมีสิ่งเจือปน ทั้งที่เป็นพิษและไม่เป็นพิษ ก็จะมีผลต่อการเจริญเติบโตและศักยภาพในการผลิตของทรัพยากรธรรมชาตินั้น การจัดการจะต้องควบคุมการกระทำที่จะมีผลเสียหรือเกิดสิ่งเจือปนต่อทรัพยากรธรรมชาติ ต้องควบคุมและป้องกันมิให้เกิดปัญหามลพิษจากขบวนการผลิตทั้งการเกษตร อุตสาหกรรม ที่จะมีผลต่อทรัพยากรประเภทนี้ รวมทั้งการให้การศึกษาแก่ประชาชน เกี่ยวกับผลเสียของการปนเปื้อน หรือการกระทำที่ก่อให้เกิดมลพิษ ต้องหาวิธีการควบคุมและป้องกันรวมทั้งต้องมีกฎหมายควบคุมการกระทำที่จะมีผลเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติประเภทนี้ด้วย

(2) ทรัพยากรทดแทนได้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วสามารถฟื้นคืนสภาพได้ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งได้แก่ ป่าไม้ มนุษย์ สัตว์ป่า พืช ดิน และน้ำ ทรัพยากรประเภทนี้ มักจะมีมากและจำเป็นอย่างยิ่งต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ มนุษย์ต้องการใช้ทรัพยากรประเภทนี้ตลอดเวลาเพื่อเป็นปัจจัยสี่ การเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติชนิดนี้ หรือการนำมาใช้ประโยชน์ควรนำมาใช้เฉพาะส่วนที่เพิ่มพูนเท่านั้น หรืออีกนัยหนึ่งแนวคิดนี้ถือว่า ฐานของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เปรียบเสมือนต้นทุนที่จะได้รับผลกำไรหรือดอกเบี๋ยรายปี โดยส่วนกำไรหรือดอกเบี๋ยนี้ก็คือ ส่วนที่เราสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้นั่นเอง การจัดการจะต้องจัดให้ระบบธรรมชาติที่มีองค์ประกอบภายในที่มีชนิด และปริมาณที่ได้สัดส่วนกัน การใช้ต้องใช้เฉพาะส่วนที่เพิ่มพูนและต้องควบคุมและป้องกันให้สต็อกหรือฐานของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นๆ มีศักยภาพ หรือความสามารถในการให้ผลิตผลหรือส่วนเพิ่มพูนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการใช้หรือการผลิตของทรัพยากรธรรมชาตินั้นๆ จะต้องใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและยึดหลักทางการอนุรักษ์ไว้ด้วย

(3) ทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่สามารถเกิดขึ้นมาทดแทนได้ หรือถ้าจะเกิดขึ้นมาทดแทนได้ก็ต้องใช้เวลานานมาก และมักเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ น้ำมันปิโตรเลียม แก๊สธรรมชาติ และสินแร่ การจัดการทรัพยากรประเภทนี้ จะต้องเน้นการประหยัดและพยายามไม่ให้เกิดการสูญเสีย ต้องใช้ตามความ

จำเป็น หรือถ้าสามารถใช้วัสดุอื่นแทนได้ก็ควรนำมาใช้แทน รวมทั้งต้องนำส่วนที่เสียแล้วกลับมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าต่อไป

โรจนัจฉริย์ ด้านสวัสดิ์ (2541, หน้า 19) กล่าวว่า การวางแผนและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพส่วนการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมนั้น เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแต่ละพื้นที่ทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศ และนานาชาติ มีการเชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องและเห็นได้ชัดเจน การเพิ่มจำนวนประชากรทำให้สัดส่วนของทรัพยากรธรรมชาติต่อประชากร และขีดความสามารถของสิ่งแวดล้อมในการรองรับของเสียจากกิจกรรมของมนุษย์ค่อย ๆ ลดลงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่ถูกต้อง ไม่ได้คำนึงถึงประสิทธิภาพและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อการพัฒนาและมนุษยชาติโดยส่วนรวมในระยะยาว ยังมีส่วนเร่งให้ความเชื่อมโยงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นไปในอัตราที่เร็วยิ่งขึ้น ดังนั้น การป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยการวางแผนและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

กนก จันทร์ทอง (2542, หน้า 22) กล่าวว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมในส่วนนี้เป็นงานของรัฐบาล อาจเรียกว่าบริหารสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การจัดการสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันจึงเป็นไปตามนโยบายสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ โดยมีนโยบายและมาตรการการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเป็นแนวทางและถือว่า เป็นสิ่งสำคัญมากในการจัดการสิ่งแวดล้อม ความจำเป็นในการนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้เป็นสิ่งที่ไม่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยหลักความเป็นจริงแล้ว ทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทเป็นสิ่งที่มิราคา แต่กำหนดเป็นตัวเงินได้ยาก มนุษย์บางพวกจึงมักคิดว่าสิ่งที่ได้มาจากธรรมชาติเป็นสิ่งที่ได้เปล่า เมื่อใช้หมดแล้วจึงค่อยไปแสวงหาที่อื่นหรือหาสิ่งอื่นมาทดแทน การใช้สิ่งแวดล้อมอย่างฟุ่มเฟือยจึงเป็นสิ่งที่เห็นกันได้เสมอ แต่ผู้ที่เสียหายหรือได้รับความเดือดร้อนมักจะไม่ใช่ผู้ที่ก่อเหตุ เช่น โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำ ผู้ที่ได้รับความเสียหายไม่ใช่เจ้าของโรงงาน แต่เป็นผู้ที่ใช้น้ำสำหรับการอุปโภคและบริโภค เป็นต้น

สรุปได้ว่า แนวคิด และหลักการ ในการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น เป็นขบวนการดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่มีการวางแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่จะเกิดจากทรัพยากรหรือด้วยการนำทรัพยากรมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งหลายในโลกนี้อย่างมีเหตุผลและคุ้มค่า ทั้งนี้ เพื่อจะทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในลักษณะที่คงอยู่เป็นประโยชน์สำหรับมวลมนุษย์ที่อยู่อาศัยอันจะทำให้การดำรงชีวิตมีคุณภาพที่ดีตลอดไป

3. กฎหมายรัฐธรรมนูญกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กล่าวถึง การจัดการสิ่งแวดล้อม ในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 นั้น แตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านๆ มา โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและก่อให้เกิดมลพิษไว้ชัดเจนในมาตราต่างๆ อาทิ (อ้างถึงใน โชคชัย บุตรครุฑ, 2540)

มาตรา 57 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นก่อนการอนุญาตหรือการดำเนิน โครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ

มาตรา 66 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 67 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อนรวมทั้งได้ให้ห้องคำการอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม และสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ หรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว สิทธิของชุมชนที่จะฟ้อง

หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 73 บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหาร ช่วยเหลือในการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติสาธารณะ เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พักผ่อน และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 85 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

1) กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินให้ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยให้คำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งผืนดิน ผืนน้ำ วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และการดูแลสุขภาพทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ และกำหนดมาตรฐานการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินนั้นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย

2) กระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมและดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมอย่างทั่วถึงโดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่นรวมทั้งจัดหาแหล่งน้ำเพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้อย่างพอเพียงและเหมาะสมแก่การเกษตร

3) จัดให้มีการวางผังเมือง พัฒนาและดำเนินการตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อประโยชน์ในการดูแลสุขภาพทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

4) จัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล

5) ส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังเช่น

มาตรา 290 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่

2) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน

3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมในเขตพื้นที่ซึ่งอาจ มีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

มาตราอื่นๆ เช่น มาตรา 86 (3) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย พัฒนา และใช้ประโยชน์จากพลังงานทดแทนซึ่งได้จากธรรมชาติและเป็นคุณต่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เป็นต้น (โชคชัย บุตรครุฑ, 2540)

3.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ใช้ในปัจจุบัน เป็นรัฐธรรมนูญที่ให้ความสำคัญกับการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและให้ประชาชนมีส่วนร่วมตามสมควร ในที่นี้จะกล่าวถึงบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฯ ในมาตราที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

มาตรา 46 สิทธิและเสรีภาพของประชาชน กำหนดให้ประชาชนที่รวมกันเป็นชุมชน หรือท้องถิ่น มีสิทธิที่จะอนุรักษ์ หรือฟื้นฟู และมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา การจัดการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 69 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มาตรา 79 แนวนโยบายพื้นฐานของรัฐ รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

มาตรา 290 การปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เมืองพัทยา เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ฯลฯ มีอำนาจจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่การปกครองของตน

4. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

กฎหมายสิ่งแวดล้อมเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการสิ่งแวดล้อม คือพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พุทธศักราช 2535 เนื่องจากเป็นกฎหมายที่

จัดการสิ่งแวดล้อมแบบรอบด้านทั้งมลพิษทางน้ำ ทางอากาศ เสียง และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และพยายามสร้างความเป็นเอกภาพ ในการบังคับใช้กฎหมาย ด้วยการให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายนี้ ควบคุมดูแลให้มีการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ อย่างจริงจัง

สาระสำคัญของกฎหมายสิ่งแวดล้อมฉบับนี้สรุปได้ ดังนี้ (โชคชัย บุตรครุฑ, 2540)

(1) สนับสนุนให้ประชาชน และองค์กรของภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการช่วยกันดูแลรักษาและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ถือว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกที่มีการรับรองบทบาทของเอกชนไว้อย่างชัดเจน ประการสำคัญ กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายที่นำหลักการสากลที่ว่า “ผู้ใดก่อให้เกิดภาวะมลพิษ ผู้นั้นต้องรับผิดชอบเสียค่าใช้จ่าย” มาใช้เป็นครั้งแรกอีกด้วย

(2) สิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น

(2.1) การรับทราบข้อมูลและข่าวสารของทางราชการเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อม

(2.2) การได้รับเงินชดเชยค่าเสียหายจากรัฐ ในกรณีที่ได้รับภัยอันตรายจากการแพร่กระจายของมลพิษต่างๆ จากโครงการที่ทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจเป็นผู้ดำเนินการ

(2.3) การดำเนินการควบคุมและป้องกันมลพิษ หมายถึง มลพิษต่างๆ ได้แก่ มลพิษทางอากาศ เสียง และมลพิษทางน้ำ เป็นต้น

(3) การกำหนดความผิดและโทษ ดังกรณีตัวอย่าง ต่อไปนี้

(3.1) ผู้ใดบุกรุกหรือครอบครองที่ดินของรัฐโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าไปทำลายหรือทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ หรือก่อให้เกิดมลพิษต่อคุณภาพของสิ่งแวดล้อม มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 500,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(3.2) ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งห้ามใช้ยานพาหนะที่ก่อให้เกิดมลพิษตามมาตรฐานที่กำหนด จะต้องมิโทษปรับไม่เกิน 5,000 บาท หรือผู้ใดฝ่าฝืนไม่ยินยอมให้ตรวจยานพาหนะ มีโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

สรุปได้ว่า ประเทศไทย มีกฎหมายคุ้มครอง ส่งเสริม บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแนวทางในการบริหารจัดการของประเทศ จึงนับว่าประเทศไทยให้ความสำคัญในการดูแลปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว หรือป้องกันปัญหาที่กำลังจะเกิดให้ลดน้อยลงไป โดยสนับสนุนให้ประชาชนหรือองค์กรเอกชนมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมและ

ทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมกำจัดมลพิษ ที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตของประชาชน

แนวคิด และทฤษฎี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

มีผู้รู้และนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย (participation) ไว้หลายประการและใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน ดังนี้

รีดเดอร์ (William W. Reeder, 1974, p. 39 อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540, หน้า 20) กล่าวว่า ในทางสังคมสงเคราะห์ แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจหมายถึงการมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่ม

เคธ (Keith Davis, 1972, p.136 อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540, หน้า 19) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตและอารมณ์ สถานการณ์กลุ่ม ซึ่งส่งผลเป็นเหตุให้การกระทำของกลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมาย และเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

องค์การสหประชาชาติ (United Nations, 1978, p.4 อ้างถึงใน ศรีนยา จันทสุทธิวรร, 2542, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นกระบวนการพัฒนาว่าคือการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม และการจัดทรัพยากรเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น และเป็นการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆ โดยสมัครใจ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม เป็นความร่วมมือในการกระทำหรือดำเนินการบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งรวมถึงความรับผิดชอบด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542)

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2542, หน้า 28) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า มีลักษณะที่ร่วมกันทำเพื่อกิจกรรมหรือกิจการ โดยมีเป้าหมายหรือจุดประสงค์ร่วมกันกล่าวคือ การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือแสดงพฤติกรรมเกี่ยวข้องในโครงการหรืองานบางอย่างทั้งในระดับของการแสดงความคิดเห็น พิจารณา การตัดสินใจ การวางแผน การร่วมปฏิบัติงาน การประเมินผล การร่วมผลประโยชน์ และร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมหรือโครงการนั้นๆ ร่วมกัน

ยวัฒน์ วุฒิเมธี (อ้างถึงใน นที ดิษฐบรรจง, 2546, หน้า 13) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเปิดโอกาสในการคิดริเริ่มและการพิจารณาตัดสินใจ การปฏิบัติและรับผิดชอบ เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องต่างๆ

พลนาภา นนสุราษ (2548, หน้า 29) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า คือ กระบวนการที่แสดงทักษะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและแสดงความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่างๆเกี่ยวกับโครงการให้ เป็นที่ยอมรับกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงเข้าร่วมกระบวนการ ตั้งแต่เริ่มต้น ติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ รับรู้ เรียนรู้ และเปลี่ยนแปลง ร่วมกัน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อกันทุกฝ่าย

สถาบันพระปกเกล้า (2550, หน้า 1) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการพัฒนา ทั้งในการแก้ไขปัญหา และ ป้องกันปัญหาโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ร่วมติดตามประเมินผล และ รับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน และเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การดำเนินงานของปัจเจกบุคคล คณะกลุ่มบุคคล เพื่อระดมความคิดตามขั้นตอนของกระบวนการดำเนินกิจกรรม หรือโครงการใดๆ โดยเริ่มตั้งแต่การร่วมริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน อัน ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม อีกทั้งร่วมในการประเมินผลว่า บรรลุถึงจุดประสงค์ หรือเป้าหมาย ที่ตั้งไว้หรือไม่ และไม่ว่า ผลของการดำเนินการจะออกมาในลักษณะใด ทุกคนที่ร่วมในโครงการ หรือกิจกรรมนั้นย่อมต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบหรือรับผลนั้นด้วย

2. ลักษณะของการมีส่วนร่วม

โคเฮน และอัฟฮอฟ (J.M. Cohen and Norman T. Uphoff อ้างถึงใน พัชจริย์ นิวัฒน์ เจริญชัยกุล, 2546, หน้า 15) กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ 1) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (decision making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจในระยะแรกเริ่ม การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม 2) การมีส่วนร่วมในการ ดำเนินกิจกรรม (implementation) ซึ่งอาจจะเป็นไปในรูปของการเข้าร่วมโครงการ โดยการให้การ สนับสนุนด้านทรัพยากร การร่วมในการบริหารหรือการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรง ร่วมใจ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (benefits) ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ในทางวัตถุ ทาง สังคม หรือโดยส่วนตัว และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) เป็นการควบคุม ตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

ลี เจ.แคร์รี่ (Cary, 1976, p.144 อ้างถึงใน พัชจรีย์ นวัตกรรมเจริญชัยกุล, 2546, หน้า 12) กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) เป็นสมาชิก (membership) 2) เป็นผู้เข้าประชุม (attendance at meeting) 3) เป็นผู้บริจาคเงิน(financial contribution) 4) เป็นกรรมการ (membership on committees) และ 5) เป็นประธาน (leader)

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2546) ได้สรุปและนำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่ 1 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การคิด 2) การตัดสินใจ 3) การวางแผน และ 4) การลงมือปฏิบัติ และลักษณะที่ 2 มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดปัญหา 2) การวางแผน 3) การดำเนินงาน 4) การประเมินผล และ 5) การบำรุงรักษา และพัฒนาให้คงไว้

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2525 อ้างถึงใน นที คิชฐบรรจง, 2546, หน้า 13) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม (3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

ฟอร์นาร์อฟ (Fornaroff, 1980 p. 104) เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้ คือ 1) การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล 2) การดำเนินงาน 3) การใช้บริการจากโครงการ 4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

อภิญา กังสนารักษ์ (2544, หน้า 14-15) ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ 2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ใน 3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันก็ได้

อकिन รพีพัฒน์ (2547) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข 2) การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา 3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน และ 4) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

สุธี วรประดิษฐ์ (2547) กล่าวว่าขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข 2) ตัดสินใจกำหนดความต้องการ 3) ลำดับความสำคัญ 4) วางแผน กำหนดวัตถุประสงค์วิธีการแนวทางการดำเนินงาน ทรัพยากร 5) วางแผนกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการแนวทางการดำเนินงานทรัพยากร 6) ดำเนินงานตามโครงการ และ/หรือสนับสนุนการดำเนินงาน และ 7) ประเมินผล

สรุปได้ว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการหรือขั้นตอนในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม อันก่อให้เกิดเป็นกระบวนการดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อนำไปสู่จุดประสงค์ที่กลุ่มได้กำหนดหรือวางแผนกันไว้ โดยสิ่งที่กำหนดนั้นเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การร่วมรับรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม การร่วมวางแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาสีเขียวสิ่งแวดล้อม การร่วมดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาสีเขียวสิ่งแวดล้อม และการร่วมติดตามประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหาสีเขียวสิ่งแวดล้อม

3. แนวคิด และทฤษฎีการรับรู้

3.1 ความหมายของการรับรู้

มีผู้รู้และนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการรับรู้ไว้หลายประการ ดังต่อไปนี้

นางลักษณะ จารุวัฒน์ (2547, หน้า 5) ให้ความหมายว่า การรับรู้ (Perception) คือ กระบวนการที่มนุษย์ติดต่อสื่อสารกับสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว โดยมนุษย์จะทำการตีความสิ่งแวดล้อมที่สัมผัสได้ แล้วตอบสนองกลับไปอย่างเหมาะสม แต่ละคนอาจจะตีความในสิ่งแวดล้อมที่เหมือนกันออกไปในทางต่างๆ กัน ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางจิตใจและความคิดของแต่ละคน

การรับรู้ (Perception) หมายถึง กระบวนการแปลความหมายจากการสัมผัสต่อสิ่งเร้า ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์เดิม โดยธรรมชาติของการรับรู้ ได้แก่ 1) การเลือกสิ่งที่จะรับรู้ มนุษย์เลือกรับรู้เฉพาะสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องหรือจัดว่าเป็นสิ่งเร้าที่มีความเด่น มีความแปลก มีความใหม่ ตรงกับความสนใจ / ความต้องการของผู้เลือก 2) การจัดหมวดหมู่ของการรับรู้ 3) ความคงที่ของการรับรู้ 4) การเกิดภาพลวงตา สำหรับองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ได้แก่ 1) ความสมบูรณ์ของอวัยวะรับสัมผัส 2) การแปลความหมาย 3) การใช้ประสบการณ์เดิม 4) ความตั้งใจที่จะรับรู้ 5) วัยของผู้รับรู้ด้วย

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (อ้างถึงใน กรรวิ กั้นเงิน, 2550, หน้า 44) กล่าวถึงการรับรู้ว่าเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลมีการเลือกสรร (select) จัดระเบียบ (organize) และตีความ (interpret) เกี่ยวกับสิ่งกระตุ้น (stimulus) หรือข้อมูลที่ได้รับ โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ (1) ได้เห็น

(sight) (2) ได้ยิน (hearing) (3) ได้กลิ่น (smell) (4) ได้ลิ้มรส (tast) และ (5) ได้สัมผัส (touch) หรือ เป็นกระบวนการซึ่งเป็นบุคคลจัดระเบียบและตีความสิ่งที่สัมผัส เพื่อให้ความหมายของการรับรู้

กรรวิ ก้นเงิน (2550, หน้า 43) กล่าวถึงการรับรู้ (Perception) ว่า มนุษย์มีอวัยวะ พิเศษที่ทำหน้าที่เสมือนกล้องทำให้มนุษย์เรารับรู้สิ่งต่างๆรอบตัวเรา เรียกว่า อวัยวะรับความรู้สึก (sense organ) มีหน้าที่คอยรับข้อมูล อันได้แก่สิ่งเร้า และแปลเป็นกระแสประสาทขึ้นสู่สมอง จะเกิด การรู้สึก เช่น มองเห็น ได้ยิน ทั้งนี้การรับรู้ของมนุษย์เราจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ อารมณ์และ ปัจจัยอื่นๆ เช่น การเรียนรู้ แรงจูงใจ เจตคติ ซึ่งหมายถึงมีปัจจัยทางจิตวิทยาเข้ามาเกี่ยวข้องแปลผล เป็นการรับรู้อย่างเป็นทางการ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การรับรู้ เป็นการกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการกระตุ้น จากสิ่งเร้าที่ได้สัมผัส ได้เห็น ได้กลิ่น ได้ยิน ทั้งจากอารมณ์ และประสบการณ์เดิม แล้วจัดระเบียบ แปลเป็นความหมายของการรับรู้

3.2 ทฤษฎีการรับรู้ (Perception Theory)

ทฤษฎีการรับรู้ (Perception Theory) อธิบายว่า การรับรู้ เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคล เพราะการตอบสนองพฤติกรรมใดๆ จะขึ้นอยู่กับรับรู้จากสภาพแวดล้อมของตนและความสามารถในการแปลความหมายของสภาพนั้นๆ ดังนั้นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพซึ่งปัจจัยการรับรู้ประกอบด้วยประสาทสัมผัส และปัจจัยทางจิตคือความรู้เดิม ความต้องการ และเจตคติ เป็นต้น การรับรู้จะประกอบด้วย กระบวนการสามด้าน คือ การรับสัมผัส การแปลความหมายและอารมณ์การรับรู้เป็นผลเนื่องมาจากการที่มนุษย์ใช้อวัยวะรับสัมผัส (Sensory motor) ซึ่งเรียกว่า เครื่องรับ (Sensory) ทั้ง 5 ชนิด คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง จากการวิจัยมีการค้นพบว่า การรับรู้ของคนเกิดจากการเห็น 75% จากการ ได้ยิน 13% การสัมผัส 6% กลิ่น 3% และรส 3% การรับรู้จะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีอิทธิพล หรือปัจจัยในการรับรู้ ได้แก่ ลักษณะของผู้รับรู้ ลักษณะของสิ่งเร้า การที่มนุษย์จะรับรู้ และสามารถพัฒนาจนเป็นการเรียนรู้ได้ดีหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ 1) สติปัญญา ผู้มีสติปัญญาสูงกว่า ย่อมรับรู้ได้ดีกว่าผู้มีสติปัญญาดำกว่า 2) การสังเกตและพิจารณา ขึ้นอยู่กับความชำนาญ และความสนใจต่อสิ่งเร้า 3) คุณภาพของจิตในขณะนั้น ถ้ามีความเหนื่อยอ่อน เครียด หรืออารมณ์ขุ่นมัว อาจทำให้แปลความหมายของสิ่งเร้าที่สัมผัสได้ไม่ดี แต่ในทางตรงกันข้าม หากสภาพจิตใจผ่องใส ปลอดโปร่ง ก็จะทำให้การรับรู้และการเรียนรู้เป็นไปด้วยดี และเป็นระบบ

การจัดระบบการรับรู้

มนุษย์เมื่อพบสิ่งเร้าจะไม่ได้รับรู้ตามที่สิ่งเร้าปรากฏแต่จะนำมา จัดระบบตามหลัก ดังนี้ 1) หลักแห่งความคล้ายคลึง (Principle of similarity) สิ่งเร้าใดที่มีความคล้ายกัน จะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน 2) หลักแห่งความใกล้ชิด (Principle of of closure) สิ่งเร้าที่มีความใกล้เคียงกันจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน 3) หลักแห่งความสมบูรณ์ (Principle of proximity) เป็นการรับรู้สิ่งที่ไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ขึ้น

ความคงที่ของการรับรู้ (Perceptual constancy) ความคงที่ในการรับรู้มี 3 ประการ ดังนี้ 1) การคงที่ของขนาด 2) การคงที่ของรูปแบบ รูปทรง 3) การคงที่ของสีและแสงสว่าง สรุปได้ว่า มนุษย์เราเมื่อ ได้พบสิ่งเร้า จะมีความสามารถจัดระบบการรับรู้ โดยใช้หลักแห่งความคล้ายคลึง หลักแห่งความใกล้ชิด และหลักแห่งความสมบูรณ์ จึงทำให้การรับรู้สมบูรณ์ขึ้น

บทบาทหน้าที่และความสำคัญของผู้นำ

1. ความหมายของบทบาทหน้าที่

มีผู้ให้ความหมายของ บทบาท ไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2546) ให้ความหมายว่า หมายถึง การกระทำหน้าที่ที่กำหนดให้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู

จิต ภิบาลแทน และ ชูสิพร สุสุวรรณ (2541, หน้า 270) อธิบายว่า บทบาท หมายถึง การทำตามบท, การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้

ปภาณี วิฑิตวัฒนา (อ้างถึงใน เอกพันธ์ รัตนโสภณ, 2546, หน้า 13) ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การที่บุคคลปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของตนในสถานภาพที่ตนเป็นอยู่ รวมทั้งคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสถานภาพและลักษณะอุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มุมเหตุจูงใจ การอบรม ความพอใจ รวมทั้งสภาพทางกายและจิตใจ

เดวิส (Davis, 1948 อ้างถึงใน กนกวรรณ โสรจจาดานนท์, 2546, หน้า 12) ให้ความหมายเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมที่ได้กระทำจริงๆ และเป็นกรปฏิบัติตามหน้าที่ ส่วนสถานภาพเป็นการกำหนด พฤติกรรมของเจ้าของตำแหน่ง

กนกวรรณ โสรจจาดานนท์ (อ้างถึงใน พระครูสมุห์ไกรยสิทธิ์ ฐานโกสโล (ทิพหม่อม), 2549, หน้า 12) ให้ความหมายเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า การที่สังคมได้กำหนดเฉพาะเจาะจงให้

เราปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้น เรียกว่า เป็นบทบาทที่ถูกกำหนด (prescribed role) ถึงแม้ว่าบุคคลบางคนจะไม่ได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทที่คาดหวัง โดยผู้อื่นก็ยังยอมรับว่า จะต้องปฏิบัติไปตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้ ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริง (enacted role) เป็นวิธีการที่บุคคลได้แสดง หรือปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่งของเขา ความไม่ตรงกันของบทบาทที่ถูกกำหนดกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงนั้น อาจจะมีสาเหตุมาจาก 1) บุคคลขาดความเข้าใจในส่วนของบทบาทที่ต้องการ (lack of understanding) 2) ความไม่เห็นด้วย (cannot to conform) 3) บุคคลไม่มีความสามารถ (inability) ที่จะแสดงบทบาทนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การทำหน้าที่หรือพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลที่ถูกกำหนดให้ปฏิบัติตามหน้าที่ ตามสถานภาพหรือตำแหน่งที่สังคมยอมรับ

2. ความหมายของผู้นำ และ ภาวะผู้นำ

ผู้นำ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Leader" นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ในลักษณะต่างๆ ไว้ดังนี้

(1) ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งขึ้นหรือได้รับการยกย่องขึ้นให้เป็นผู้ตัดสินใจ (decision maker) เพราะมีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชา และจะพาผู้ใต้บังคับบัญชาหรือหมู่ชนไปในทางที่ดีหรือชั่วได้

(2) ผู้นำ คือ บุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มคนหลายๆ คนที่มีอำนาจ อิทธิพล หรือความสามารถในการจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการ หรือคำสั่งของเขาได้

(3) ผู้นำ คือ ผู้ที่มีอิทธิพลในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำของผู้อื่นมากกว่าคนอื่นๆ ในกลุ่มหรือองค์กรซึ่งเขาปฏิบัติงานอยู่

(4) ผู้นำ คือ ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่มเพื่อให้เป็นหัวหน้า

(5) ผู้นำ เป็นคนเดียวในกลุ่มที่จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำ ผู้ประสานงานกิจกรรมภายในกลุ่ม ซึ่งกล่าวโดยสรุปแล้ว ผู้นำคือ ผู้ที่มีศิลปะที่สามารถมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น นำบุคคลเหล่านั้นไป โดยได้รับความไว้วางใจและเชื่อใจอย่างเต็มที่ อีกทั้งยังได้รับความเคารพนับถือ ความร่วมมือ และความมั่นใจจากผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างจริงจัง

จามร ร่มรื่น (2550, หน้า 8-9) ให้ความหมายของ ผู้นำว่า หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าในหน่วยงานโดยได้รับการแต่งตั้ง เลือกตั้ง หรือได้รับการยกย่องให้เป็นผู้เป็นหัวหน้า เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจผู้อื่นในการชักจูงให้บุคคลปฏิบัติตามคำสั่งของเขา และมีทฤษฎีต่างๆ ว่าด้วยลักษณะของผู้นำ ดังนี้

(1) ทฤษฎีลักษณะพิเศษของผู้นำ (Trait Theory of Leadership) หรือทฤษฎีรัฐบุรุษ

(1.1) เฉลียวฉลาด

(1.2) บรรลุวัตถุประสงค์ทางสังคม ลักษณะเป็นผู้ใหญ่วางตัวดี พุดน้อย

(1.3) มีความมุ่งมั่นและมีแรงขับทางด้านความสำเร็จ เป็นคนมีไฟ

(1.4) มีมนุษยสัมพันธ์ดี เข้าได้กับคนทุกระดับ

(2) ทฤษฎีผู้นำตามสถานการณ์ (Situational Theory)

(2.1) ผู้นำแบบนักบริหาร - เน้นเรื่องงาน/คน

(2.2) ผู้นำแบบผู้ให้การสนับสนุนในการบริหาร-เน้นการสนับสนุน มุ่งความสำเร็จของงาน

(2.3) ผู้นำแบบสังเคราะห์ในการบริหาร-เน้นทั้งด้านงาน คน และประสิทธิภาพภาวะผู้นำ (Leadership) กล่าวถึงภาวะผู้นำไว้ว่า

(1) ภาวะผู้นำ หมายถึงผู้ที่มีอำนาจเหนือผู้อื่นและอำนาจนี้ช่วยให้ผู้นำสามารถปฏิบัติงานซึ่งเขาไม่สามารถปฏิบัติคนเดียวได้สำเร็จ และทำให้ผู้ตามยอมรับและเต็มใจปฏิบัติตาม

(2) ภาวะผู้นำ หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนคนหนึ่ง (ผู้นำ) กับกลุ่ม (ผู้ตาม) ที่มีประโยชน์ร่วมกันและพฤติกรรมตนอยู่ภายใต้การอำนวยความสะดวกและการกำหนดแนวทางของผู้นำ

(3) ภาวะผู้นำ หมายถึงศิลปะของการบอก ชี้แนะ ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ และกระตือรือร้น

ซึ่งกล่าวโดยสรุปแล้ว ภาวะผู้นำ คือ ศิลปะหรือความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการสื่อความหมายหรือการติดต่อกันและกันให้ร่วมมือกับตนดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของเป้าหมายที่กำหนดไว้

ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ (2552, 12) กล่าวว่า การสร้างภาวะผู้นำในตนเองให้เกิดขึ้นเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต้องเริ่มที่การปรับเปลี่ยนวิธีคิดและกระบวนการทัศนคติของตนเอง โดยเรียนรู้ เชื่อมมั่นและศรัทธาในตนเอง empower ตัวเองว่า มีศักยภาพในความเป็นมนุษย์ทั้งทางกาย ทางใจ และทางจิตวิญญาณ วัฒนธรรมของผู้นำ 12 ประการ ซึ่งในการสร้างภาวะผู้นำในตนเองนั้นต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดและกระบวนการทัศนคติเพื่อสร้างให้เกิดวัฒนธรรม 12 ประการนี้ ได้แก่ 1) อย่าบังคับควบคุมผู้ปฏิบัติงาน 2) ต้องประพฤติตัวเป็นแบบอย่าง 3) ทำตัวให้เห็นเด่นชัด 4) ส่งสัญญาณการเปลี่ยนแปลงให้ชัดเจน 5) สนับสนุนผู้บุกเบิก 6) เสาะหาเลือดใหม่ และค่อยๆ ถ่ายเลือด 7) ขจัดความกลัว 7) อย่าอดทนต่อต้านการเปลี่ยนแปลง 8) สร้างความสำเร็จจากความสำเร็จ 9) สื่อสารกันตลอดเวลา 10) สร้างสะพานเชื่อมระหว่างกลุ่มต่างๆ ในองค์กร 11) ปรับกระบวนการบริหารให้สนับสนุนวัฒนธรรม 12) ต้องดำเนินการต่อเนื่อง

บทบาท และหน้าที่ของผู้นำ (Leadership Roles) นอกจากนี้ผู้นำที่ประสบความสำเร็จ จะต้องเป็นผู้นำที่มีวุฒิภาวะที่ดี ซึ่งวุฒิภาวะของมนุษย์ แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่

(1) Dependence คือ ต้องพึ่งพาคนอื่น ซึ่งจะไม่สามารถเป็นผู้นำที่ดีได้

(2) Independence คือ พึ่งตนเองได้ มีความมั่นใจในตนเอง มีจุดยืน มั่นคง

(3) Interdependence คือ สามารถพึ่งพาตนเองและนำคนอื่นได้ ซึ่งเป็นวุฒิภาวะที่ควรมี ในตัวของผู้นำที่ดี การนำพาตนเองไปสู่การเป็นผู้นำที่มีวุฒิภาวะในระดับ Interdependence ได้นั้น จะต้องเริ่มจากการพัฒนาตนเองให้มี 7 อุปนิสัยที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ คือ

(3.1) Be Proactive : รับผิดชอบในสิ่งที่เลือก/ทำ โดยไม่ปิดความรับผิดชอบ ทั้งนี้เพราะทุกคนมีทางเลือกและทำอย่างมีสติ และรับผิดชอบในสิ่งที่เลือกและผลลัพธ์ของสิ่งที่ทำ

(3.2) Begin with the End in Mind : ต้องมีวิสัยทัศน์ รู้ว่าสิ่งที่ต้องการคืออะไร รู้จักเป้าหมายที่ชัดเจน

(3.3) Put First Things First : ทำแต่สิ่งที่สำคัญ และใช้เวลาให้คุ้มค่าเต็มที่มีจุดหมายไม่หลงทาง

(3.4) Think Win-Win : ใจกว้าง ไม่คิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัว ยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น

(3.5) Seek First to Understand , Then to be Understood : เข้าใจซึ่งกันและกัน รับฟังความต้องการและข้อเสนอแนะของผู้อื่น

(3.6) Synergize : เกิดพลังร่วม เป็น team work ที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน สามารถทำงานร่วมจนเกิดผลสัมฤทธิ์ทำให้ 1+1 ได้ผลลัพธ์ที่มากกว่าร้อย มากกว่าพัน

(3.7) Sharpen the Saw : พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทั้งกาย วาจา ใจ

อุปนิสัย 3 ข้อแรกนั้น จะทำให้เราสามารถจัดการชีวิตให้ตนเองมีความมั่นคง มีจุดยืน และมีเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นผู้นำในระดับ Interdependence แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ผู้ที่จะมีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ จะต้องพัฒนาตนเองไปสู่ผู้นำที่มีวุฒิภาวะในระดับ Interdependence ให้ได้ โดยการเสริมสร้างอุปนิสัยในข้อ 4-7 ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง

มินต์เบิร์ก (Mintzberg Henry อ้างถึงใน ชาคริต ทองอุไร, 2551) ได้กำหนดหน้าที่ทางการบริหารจัดการที่ไว้ สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

(1) กำหนดเป้าหมายและการพิจารณาทบทวนเป้าหมาย

(2) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงาน

(3) การบริหารจัดการคุณภาพ

(4) การมีความสัมพันธ์และจัดการสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร

(5) การบริหารจัดการผลการปฏิบัติงาน

และสร้างตัวบทบาทไว้ 3 บทบาท คือ

(1) บทบาทในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น บทบาทในการเป็นผู้นำเชิงสัญลักษณ์ ผู้นำองค์กร เป็นผู้ประสานงาน และรักษาไว้ซึ่งการติดต่อระหว่างองค์กรภายในและภายนอก

(2) บทบาทในเชิงข้อมูลข่าวสาร เช่น บทบาทในการรวบรวมข้อมูลข่าวสารทุกชนิดที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานขององค์กร และเผยแพร่ข่าวสารไปสู่สมาชิก

(3) บทบาทในการตัดสินใจ เช่น บทบาทในการเป็นผู้ประกอบการ การแก้ไขปัญหาความยุ่งยาก การจัดสรรทรัพยากร การเป็นผู้เจรจาต่อรอง เพื่อประโยชน์ของหน่วยงานหรือองค์กร

ลูอิส อัลเลน (Allen Ruait อ้างถึงใน ชาคริต ทองอุไร, 2551) กำหนดหน้าที่ผู้บริหารไว้ 4 ประการ คือ

(1) หน้าที่ในการวางแผน (Planning function)

(2) การจัดการองค์กรหรือการจัดระบบงาน (Organizing function)

(3) หน้าที่ในการนำองค์กร (Leading function)

(4) หน้าที่ในการควบคุมงาน (Controlling function)

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ และ ภาวะผู้นำ เป็นภารกิจสำหรับผู้บริหาร ซึ่งได้รับแต่งตั้ง และยกย่องให้มีอำนาจในการตัดสินใจ และดำเนินการประสานงาน เพื่อให้งานสำเร็จตามแผนที่วางไว้ ไม่ว่าจะด้วยความสามารถส่วนตัว หรืออิทธิพลบ้าง แต่ผู้นำต้องสามารถที่จะทำงานตามที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยความรับผิดชอบที่สูงกว่าผู้อื่น ซึ่งผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางพลี ถือเป็นผู้นำองค์กรธุรกิจ ที่มีบทบาทในการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ในโรงงานของตน รวมทั้งบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงงานและในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางพลีด้วย

ประวัติความเป็นมาของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

1. ประวัติความเป็นมา

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (หรือ กนอ.) จัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2515 ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 339 ให้เป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม

คณะกรรมการของ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ประกอบด้วย ดร.ประภาส จักกะพาก เป็นประธานกรรมการ ร่วมด้วยกรรมการอีก อาทิ พล.ท.ยุทธศักดิ์ คล่องตรวจโรค ศุภกรีย์ แก้วเจริญ ประธาน หวังรัตนปราณี ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ จุมพล ธรรมจารีย์ แต่ง ทองภักดี ดร. สาวิต โปธิวิหค บุญนำ อุไรรัตน์ (ผู้แทนกระทรวงการคลัง) และ วันจักร วรดิถก (ผู้ว่าการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย) และในเดือนมีนาคม พ.ศ.2522 ประกาศคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าว ได้รับการปรับปรุงแก้ไข และเปลี่ยนเป็น พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 เพื่อความคล่องตัวในการบริหารงานยิ่งขึ้นกับ เพื่อสนองนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศ และการกระจายการพัฒนาอุตสาหกรรมออกสู่ภูมิภาคต่าง ๆ รวมตลอดถึงการร่วมพิจารณาแก้ปัญหาในเรื่องสถานที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเมืองใหญ่ ๆ ซึ่งมีได้เป็นไปตามแผนผังเมืองที่ถูกต้องโดยการจัดตั้งเขตหรือย่านอุตสาหกรรมในรูปของ "นิคมอุตสาหกรรม" ทั่วประเทศ (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2515)

วัตถุประสงค์และการดำเนินงานของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) คือ ประการแรก การจัดให้ได้มาซึ่งที่ดินที่เหมาะสมเพื่อจัดตั้งหรือขยายนิคมอุตสาหกรรม หรือ เพื่อดำเนินธุรกิจอื่นที่เป็นประโยชน์ ประการที่สอง การปรับปรุงที่ดินตามประการแรกเพื่อให้บริการตลอดจนจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของผู้ประกอบอุตสาหกรรม เช่น การจัดให้มีถนน ท่อระบายน้ำ โรงขจัดน้ำเสีย ไฟฟ้า และประปา เป็นต้น ประการที่สาม การให้เช่าหรือเช่าซื้อ และขายอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ หรือเพื่อประโยชน์แก่กิจการอันอยู่ในวัตถุประสงค์ของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) และประการสุดท้าย การส่งเสริม และควบคุมนิคมอุตสาหกรรมของเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐ

อำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบ ภายในเขตของนิคมอุตสาหกรรมที่ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ต้องกระทำคือ

(1) ทำการสำรวจ วางแผน ออกแบบก่อสร้างและบำรุงรักษาสิ่งอำนวยความสะดวก กับให้บริการแก่ผู้ประกอบอุตสาหกรรมและผู้ประกอบกิจการที่เป็นประโยชน์ หรือเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการอุตสาหกรรม

(2) กำหนดประเภท และขนาดของกิจการอุตสาหกรรมที่พึงอนุญาตให้ประกอบในนิคมอุตสาหกรรม ยกตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมย่อม (SMALL SCALE INDUSTRY) หมายความว่า กิจการผลิตทุกประเภทที่ดำเนินการในบ้านเรือนหรือโรงงานเล็กๆ รวมทั้งวิสาหกิจทันสมัย และแบบเก่าผลิตด้วยเครื่องมือหรือเครื่องจักรทั้งในเมืองและในชนบท ซึ่งมีเงินลงทุนต่ำกว่า 2 ล้านบาท มีคนงานทั้งหมดรวมกันไม่เกิน 50 คน มียอดขายทั้งปีต่ำกว่า 6 ล้านบาท ไม่มี

ระบบการจัดการเจ้าของดำเนินการด้วยตนเองทุกอย่าง ตั้งแต่การจัดการ การบริหาร การควบคุม และการจัดหาเงินทุน

พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 (สุฉิษฐ์ วัชรสิริกุล, 2547, หน้า 44) ได้แบ่งพื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรมแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

(1) **พื้นที่เขตอุตสาหกรรมทั่วไป** อันเป็นเขตพื้นที่ที่กำหนดไว้สำหรับการประกอบอุตสาหกรรมและกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์หรือเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอุตสาหกรรม

(2) **พื้นที่เขตอุตสาหกรรมส่งออก** อันเป็นเขตพื้นที่ที่กำหนดไว้สำหรับการประกอบอุตสาหกรรม การค้าหรือบริการ เพื่อส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศและกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์หรือเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอุตสาหกรรมการค้าหรือบริการเพื่อส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

บุพชาติ เดิมทานาม (2546, หน้า 16) ให้ความหมายของการนิคมว่า 1) เป็นเขตพื้นที่ที่มีกฎหมายรองรับให้เป็นพื้นที่เพื่อประกอบการอุตสาหกรรม และกิจการอื่นซึ่งต่อเนื่องกับการประกอบการอุตสาหกรรม 2) เขตพื้นที่ซึ่งมีความพร้อมด้านระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปโภค เช่น ระบบประปา ระบบไฟฟ้า ระบบกำจัดน้ำเสียส่วนกลาง ฯลฯ ซึ่งพร้อมให้ผู้ลงทุนจัดตั้งโรงงานได้ทันที 3) เขตพื้นที่ซึ่งมีผู้ประกอบการอุตสาหกรรมจะได้สิทธิประโยชน์ สิ่งจูงใจ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามพระราชบัญญัติ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และได้รับเพิ่มเติมมากขึ้นสำหรับโครงการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน และ 4) เขตพื้นที่ซึ่งจะได้รับการบริการด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆอย่างต่อเนื่อง โดยหน่วยงานของรัฐคือการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ดูแล และให้บริการตลอดไป

สรุปได้ว่า การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย มีการกำหนดพื้นที่สำหรับการประกอบอุตสาหกรรม โดยแยกพื้นที่เฉพาะสำหรับกิจการอุตสาหกรรม โดยมีการจัดระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการ ตามพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

2. สิทธิประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรม

ตามพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 ได้กล่าวถึงสิทธิประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ในเขตอุตสาหกรรมทั่วไป” ดังนี้ (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2515)

(1) ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมซึ่งเป็นคนต่างด้าวได้รับอนุญาตให้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินในนิคมอุตสาหกรรม (ตามมาตรา 44)

(2) ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ได้รับอนุญาตให้นำคนต่างด้าว ซึ่งเป็นช่างฝีมือ ผู้ชำนาญการ คู่สมรส และบุคคลซึ่งอยู่ในอุปการะเข้ามาและอยู่ในราชอาณาจักร (ตามมาตรา 45 แห่ง พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522)

(3) ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมได้รับอนุญาตให้นำคนต่างด้าว ซึ่งเป็นช่างฝีมือ และผู้ชำนาญการเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อทำงาน (ตามมาตรา 46)

(4) ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมซึ่งมีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรจะได้รับอนุญาตให้นำหรือส่งเงินออกนอกราชอาณาจักรเป็นเงินตราต่างประเทศได้ (ตามมาตรา 47)

ประโยชน์ที่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมจะได้รับในการประกอบการในนิคมอุตสาหกรรม

(1) ที่ดินเพื่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรม โดยไม่ขัดต่อกฎหมายผังเมือง และเป็นเขตส่งเสริมการลงทุน

(2) ลดต้นทุนในการจัดหาที่ตั้งโรงงาน อาคาร โรงงาน และสิ่งสาธารณูปโภค

(3) อัตราค่าเช่า เช่าซื้อ หรือขายที่ดินในนิคมอุตสาหกรรมแต่ละแห่ง เป็นอัตราต่ำ

(4) การบริการสาธารณูปโภคต่าง ๆ ได้จัดไว้ให้พร้อมมูล

(5) ความสะดวกและรวดเร็วในการขออนุญาตต่างๆ

(6) คำแนะนำในด้านการประกอบอุตสาหกรรม

(7) ที่พักอาศัยสำหรับพนักงานและคนงานของบริษัทต่างๆ รวมทั้งศูนย์การค้าและบริการอื่นๆ

(8) มีอุตสาหกรรมที่ให้ความสนับสนุนซึ่งกันและกัน

(9) ความสะดวกเกี่ยวกับการขนส่งวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยได้จัดตั้งและดำเนินการการนิคมอุตสาหกรรมแล้ว 5 แห่ง ดังนี้ (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2515)

(1) นิคมอุตสาหกรรมบางชัน เป็นนิคมอุตสาหกรรมแห่งแรกของประเทศไทย ซึ่งจัดเป็นนิคมอุตสาหกรรมทั่วไปประเภทปราศจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ (Non-Pollution) มีพื้นที่ 677 ไร่ ตั้งอยู่บริเวณแขวงคันนายาว เขตบางกะปิ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันมีโรงงานประกอบกิจการอยู่ 64 โรงงาน มีจำนวนคนงานทั้งสิ้น 6,232 คน

(2) นิคมอุตสาหกรรมทั่วไปและเขตอุตสาหกรรมส่งออกลาดกระบัง เป็นนิคมอุตสาหกรรมทั่วไปประเภทสะอาดและค่อนข้างสะอาด มีพื้นที่จำนวน 1289-3-68 ไร่ โดยแยกออกเป็นเขตอุตสาหกรรมทั่วไป 1046-1-97 ไร่ เขตอุตสาหกรรมส่งออก 172-0-00 ไร่ และพื้นที่การค้า 71-1-71 ไร่ ตั้งอยู่ที่บริเวณถนนฉลองกรุง แขวงลำปลาตีว เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ ห่างจาก

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าวิทยาเขตลาดกระบัง ประมาณ 4 กิโลเมตร เขตอุตสาหกรรม
ส่งออกลาดกระบัง การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย(กนอ.) ได้จัดทำโรงงานมาตรฐาน ขนาด
15 คูณ 54 ม. ขึ้นจำนวน 2 โรงงาน ซึ่งมีผู้เช่าดำเนินกิจการเต็มพื้นที่ของโรงงานแล้วแต่ปัจจุบันยังมี
พื้นที่เหลืออยู่มากพอสำหรับผู้ที่จะมาลงทุนซื้อ เช่าซื้อได้

(3) นิคมอุตสาหกรรมบางปู นิคมอุตสาหกรรม นี้เป็นเขตอุตสาหกรรมทั่วไป มี
พื้นที่ 3,733 ไร่ ตั้งอยู่ที่บริเวณกิโลเมตรที่ 35 ถนนสุขุมวิท ตำบลบางปูใหม่ และตำบลแพรกษา
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นนิคมอุตสาหกรรมแห่งแรกที่เป็นความร่วมมือดำเนินงาน
ระหว่างภาครัฐบาลกับเอกชน กล่าวคือ ระหว่าง การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) กับ
บริษัทพัฒนาที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมประเทศไทยจำกัด

(4) นิคมอุตสาหกรรมในเมืองใหม่บางพลี เป็นการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม
ระหว่างการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) กับการเคหะแห่งชาติ ในบริเวณเมืองใหม่ที่
อำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ พื้นที่ทั้งหมดประมาณ 4,469 ไร่ และ แยก
เป็นนิคมอุตสาหกรรมประมาณ 455 ไร่ ตั้งอยู่ กิโลเมตรที่ 22-23 ถนนเทพารักษ์ หรือประมาณ
กิโลเมตร ที่ 23 ถนนบางนา-ตราด ตำบลบางเสาธง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

(5) นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ (ที่จังหวัดลำพูน) เป็นนิคมอุตสาหกรรมแห่ง
แรกในส่วนภูมิภาคของ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) มีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,760 ไร่
ตั้งอยู่บนทางหลวงสายเอเชีย (เชียงใหม่-ลำพูน) กิโลเมตรที่ 69-70 จากลำปาง ตำบลมะเจือแจ้ และ
ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน นิคมอุตสาหกรรมนี้ประกอบด้วยพื้นที่อุตสาหกรรม
ศูนย์การค้า สถานพยาบาล ธนาคาร สถานีบริการน้ำมัน ที่พักอาศัยสำหรับคนงานและระบบ
สาธารณูปโภคต่างๆ อย่างพร้อมมูล

นอกจากนั้น การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ได้กำหนดโครงการ
จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมไว้หลายแห่งทั่วประเทศเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ.2525-2529 โดยมุ่งหวังให้ มีการใช้วัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติใน
ท้องถิ่นให้มากที่สุดเพิ่มแหล่งโรงงานในท้องถิ่นและรายได้ต่อหัวของประชากร ตลอดจนความ
สะดวกในการควบคุมมลภาวะ ซึ่งมีโครงการดังนี้ 1) โครงการนิคมอุตสาหกรรมแหลมตะบิงและ
ชุมชนใหม่ กนอ. 2) โครงการนิคมอุตสาหกรรมและชุมชนใหม่มาบตาพุดและโครงการท่าเรือมาบ
ตาพุด 3) โครงการนิคมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ที่จังหวัดสงขลา) 4) โครงการนิคมอุตสาหกรรมขนาด
ย่อมและบริการ ที่จังหวัดนครราชสีมา 5) โครงการนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสาคร
(พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522) เรื่อง การจัดตั้งการนิคม

อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยขึ้นเป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงอุตสาหกรรมมีชื่อย่อว่า “กนอ.” (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2515)

สรุปได้ว่า การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ผู้ประกอบการมีสถานที่จัดตั้งโครงการเกี่ยวกับการดำเนินกิจการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อีกทั้งมุ่งหวังให้มีการใช้ทรัพยากรเป็นวัตถุดิบในท้องถิ่น และควบคุมมลภาวะที่จะเป็นปัญหากับสิ่งแวดล้อมให้ได้มากที่สุด

สถานประกอบการ และผู้ประกอบการในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางพลี

1. ความหมายของสถานประกอบการ

ประกาศการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เลขที่ 58/2544 (โดยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

“สถานประกอบการ” หมายถึง สถานที่ซึ่งใช้เป็นที่ประกอบธุรกิจภาคเอกชน ที่มีผู้ใช้แรงงานและพนักงานตามกฎหมายแรงงาน

“สถานประกอบการ” หมายถึง สถานที่หรือบางส่วนของสถานที่ ที่มีที่ตั้งที่แน่นอน และมีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่ว่ากิจกรรมนั้นจะดำเนินงานโดยบุคคลที่เป็นเจ้าของ หรือควบคุมกิจการโดยนิติบุคคล

ณรงค์ศักดิ์ อังคะสุวพลา และคนอื่นๆ (2542, หน้า 14) ให้ความหมายของ “สถานประกอบการ” ว่า หมายถึง สถานที่ประกอบกิจการใดๆ มีการกำหนดขอบเขตที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีการดำเนินงานโดยเจ้าของที่เป็นบุคคลหรือนิติบุคคลในทุกประเภทอุตสาหกรรม ยกเว้น เกษตรกรรม หน่วยงานรัฐบาล องค์กรระหว่างประเทศ สถาบันศาสนา และแฝงลอย/ขายแร่ที่ไม่แน่นอน

เทพนารินทร์ ประพันธ์พัฒน์ พิพัฒน์ สุจิตธรรมกุล และประวิทย์ ตฤณรัชตเมธี (2548, หน้า 5) กล่าวถึง “สถานประกอบการ” ว่า หมายถึง โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีการจ้างแรงงานตั้งแต่ 50 คน ขึ้นไปและมีเงินทุนจดทะเบียนสูงกว่า 5 ล้านบาท ที่จดทะเบียนกับกองควบคุมโรงงาน กรมโรงงานอุตสาหกรรม

สรุปว่า “สถานประกอบการ” หมายถึง สถานที่ใช้ดำเนินกิจการทางเศรษฐกิจ มีที่ตั้งที่แน่นอน สำหรับใช้ทำการอุตสาหกรรมต่างๆ ที่เป็นธุรกิจภาคเอกชน ยกเว้น เกษตรกรรม หน่วยงานราชการ สถาบันศาสนา องค์กรระหว่างประเทศ และแฝงลอย/ขายแร่ และมีการจ้าง

แรงงานเข้ามาทำงาน อีกทั้งมีเงินลงทุนจดทะเบียนกับกองควบคุมโรงงาน กรมโรงงานอุตสาหกรรม

2. ความหมายของผู้ประกอบการ

ประกาศการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เลขที่ 58/2544 (โดยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

“ผู้ประกอบการ” หมายถึง ผู้ซึ่งได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการในนิคมอุตสาหกรรม และ

“ผู้ประกอบการ” หมายถึง เจ้าของกิจการที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลหรือบริหารจัดการอันเป็นธุรกิจหรืออุตสาหกรรมของตน

เทพารินทร์ ประพันธ์พัฒน์ พิพัฒน์ สุจิตธรรมกุล และประวิทย์ ตฤณรัชตเมธี (2548, หน้า 5) กล่าวถึง ผู้บริหารสถานประกอบการ หรือ ผู้ประกอบการว่า หมายถึง เจ้าของกิจการ ผู้จัดการโรงงาน รองผู้จัดการโรงงาน วิศวกร ในสถานประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรม

ณรงค์ศักดิ์ อังคะสุวพลา และคนอื่นๆ (2542, หน้า 14) กล่าวอธิบายถึงความหมายของคำว่า “ผู้ประกอบการ” ว่า หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพในฐานะที่เป็นเจ้าของกิจการ หรือเป็นตัวแทน หรือผู้จัดการของเจ้าของกิจการ

สรุปว่า “ผู้ประกอบการ” หมายถึง เจ้าของกิจการ หรือผู้ที่ได้รับสิทธิให้เป็นตัวแทนในการควบคุมดูแลสถานประกอบการ และมีอำนาจในการบริหารจัดการสถานประกอบการนั้นๆ

3. ขนาดของสถานประกอบการ

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2542, อ้างถึงใน นิคมอุตสาหกรรมบางพลี, 2552, หน้า 2) ได้แบ่งขนาดสถานประกอบการในนิคมอุตสาหกรรมไว้ ดังนี้

ธุรกิจ	จำนวนคนงาน	ทรัพย์สินสุทธิ
ขนาดเล็ก (small)	ไม่เกิน 50 คน	ไม่เกิน 20 ล้านบาท
ขนาดกลาง (medium)	ระหว่าง 50 ถึง 200 คน	ระหว่าง 20 ถึง 100 ล้านบาท
ขนาดใหญ่ (large)	มากกว่า 200 คน	มากกว่า 100 ล้านบาท

วาริณี หมัดบุญ (2550, หน้า 5) กล่าวว่า โรงงานอุตสาหกรรม หมายถึง แหล่งที่ผลิตสินค้าต่างๆ โดยแบ่งออกเป็น 3 ขนาด คือ โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่, โรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง และ โรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ หมายถึง โรงงานที่ต้องใช้เงินลงทุนเป็นจำนวนมาก มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถมีจำนวนคนงานทุกแผนก

แล้วมากกว่า 500 คนขึ้นไป ใช้เงินลงทุนมากกว่า 100 ล้านบาทขึ้นไป โรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง หมายถึง โรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้เงินทุนน้อยกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่แต่ใช้คนที่มีความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะในการดำเนินงานจำนวนคนงานอาจจะมีมากหรือน้อยแล้วแต่ขบวนการผลิตโดยทั่วไปมีคนงานรวมทุกแผนกแล้วน้อยกว่า 500 คน และใช้เงินลงทุนมากกว่า 10 ล้านบาทถึง 100 ล้านบาท โรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมที่มีเงินลงทุนมีคนงานรวมกันแล้วน้อยกว่า 50 คน (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย)

สรุปได้ว่า ขนาดของอุตสาหกรรม ขนาดเล็ก ต้องมีจำนวนคนงานไม่เกิน 50 คน โดยมีเงินทุน ไม่เกิน 20 ล้านบาท สำหรับอุตสาหกรรมขนาดกลาง มีจำนวนคนงาน ระหว่าง 50 - 200 คน เงินลงทุนอยู่ระหว่าง 20-100 ล้านบาท และอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีจำนวนคนงาน มากกว่า 200 คน เงินลงทุนมากกว่า 200 ล้านบาท

การนิคมอุตสาหกรรม กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1. โครงการของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.)

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย มีความตระหนักในความสำคัญและปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงได้จัดดำเนินการในด้านการอนุรักษ์ และรักษาสิ่งแวดล้อม ดังนี้ (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2515)

(1) โครงการเยาวชนไทยร่วมใจอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร่วมกับมูลนิธิเพื่อการอนุรักษ์-ฟื้นฟูปะการังและชายหาด และคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหอการค้าไทย เพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมสู่เยาวชนและชุมชน โดยให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม และอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล เมื่อวันที่ 23-25 เมษายน 2552

(2) โครงการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นโครงการที่ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) จัดดำเนินการขึ้นเพื่อถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในด้านการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชน รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของนิคมอุตสาหกรรม เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2552

(3) โครงการห้องเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชน และชุมชนโดยรอบนิคมอุตสาหกรรม รวมทั้งเพื่อให้นิคมอุตสาหกรรม เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2552

(4) โครงการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อฟื้นฟู พัฒนา แหล่งน้ำ คู คลอง รอบบริเวณ นิคมอุตสาหกรรม และ ร่วมสร้างจิตสำนึกในการร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โดยรอบให้มีความร่มรื่น สะอาด และสวยงาม เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2552

นครศ แสนไชย (2552) กล่าวว่า ปัจจุบันการเจริญเติบโตและการขยายตัวของเมืองมีอัตราสูงขึ้น เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น การประกอบกิจการ โรงงาน หรือสถานประกอบการ ก็มีการขยายตัวขึ้นเช่นกัน ซึ่งจะเห็นได้จากข้อมูลจำนวนผู้ประกอบการในธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กมีอยู่มากถึงกว่าร้อยละ 90 ของจำนวนธุรกิจทั้งหมดที่มีอยู่ในประเทศ อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สามารถกระตุ้นให้เกิดการจ้างงาน มีการเติบโต และเกิดความก้าวหน้าในการสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีในแขนงต่างๆ แต่ขณะเดียวกันเมื่อมีขบวนการผลิตเกิดขึ้นภายในสถานประกอบการ สิ่งที่ไม่หลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือของเสีย หรือสารมลพิษที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ น้ำเสีย สารมลพิษทางอากาศ เช่น ก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ ก๊าซออกไซด์ของไนโตรเจน สารประกอบไฮโดรคาร์บอน ฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน สารตะกั่ว ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และขยะมูลฝอย ซึ่งถ้าไม่มีการจัดการควบคุม มีแต่การปล่อยสิ่งที่เป็นมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมตลอดเวลา ก็จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ต่อชุมชนและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ทั้งพืชและสัตว์ ปัญหาด้านผลกระทบจากมลพิษจากสถานประกอบการ หรือโรงงานเป็นปัญหาแก่ผู้ประกอบการ ผู้บริหาร ท้องถิ่น หน่วยงานราชการ องค์กรภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ประชาชน และชุมชนในการบริหารจัดการ ตลอดจนการเฝ้าระวัง เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชีวิต และทรัพย์สิน จึงต้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมกัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า บทบาท และหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของนิคมอุตสาหกรรม คือ ต้องพัฒนาคุณลักษณะและความรู้ความสามารถของบุคลากรในองค์กรอย่างต่อเนื่องซึ่งถือว่าการพัฒนาองค์กรจากส่วนที่สำคัญที่สุด นั่นคือการพัฒนาตัวบุคคล โดยการสร้างให้บุคคลมีความน่าไว้วางใจ ซึ่งจะทำให้เกิดทีมงานที่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทุกคนทำหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุด มีความสอดคล้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. โครงการของนิคมอุตสาหกรรมบางพลี นิคมอุตสาหกรรมบางพลี ก็มีความตระหนักในความสำคัญและปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงได้จัดดำเนินการในด้านอนุรักษ์ และรักษาสิ่งแวดล้อม (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2515)

2.1 นิคมอุตสาหกรรมบางพลี จัดทำโครงการคลองสวยน้ำใส โดยร่วมกับชุมชน และหน่วยงานเทศบาลตำบลบางเสาธง ทำการขุดลอกคูคลอง แหล่งน้ำ และปรับปรุงภูมิทัศน์ ตาม

โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่การนิคมอุตสาหกรรมบางพลี ในวันที่ 15 มิถุนายน 2552 (ศุภมูข คุลมณี, 2552)

2.2 นิคมอุตสาหกรรมบางพลี ดำเนินโครงการสร้างการมีส่วนร่วมชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม จำนวน 11 นิคมอุตสาหกรรม เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและนิคมอุตสาหกรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของการนิคมอุตสาหกรรม โดยมีพนักงานของการนิคมอุตสาหกรรมบางพลี และชุมชนโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมเข้าร่วมดำเนินโครงการ ตั้งแต่วันที่ 11-13 มิถุนายน พ.ศ. 2552 (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2515)

2.3 เยาวชนซึ่งเป็นนักเรียนกว่า 1,200 คน จาก 112 โรงเรียน พื้นที่บริเวณนิคมอุตสาหกรรม 9 แห่ง (บางชัน แหลมฉบัง ลำพูน มาบตาพุด สมุทรสาคร บางปูบางพลี โรจนะและลาดกระบัง) และโรงควบคุมคุณภาพน้ำ ดินแดง กรุงเทพมหานคร รวมทั้ง เยาวชนจากโรงเรียนบริเวณพื้นที่ ปฏิบัติงานโครงการสุวรรณภูมิ และเด็ก ๆ จำนวนมากมายจากโรงเรียนตำรวจ ตระเวนชายแดนทั่วประเทศ ได้ร่วมกันเป็นศิลปินตัวน้อย ช่วยกันคิดเรื่องของการอนุรักษ์น้ำและสิ่งแวดล้อมโดยถ่ายทอดออกมาเป็น “ภาพวาดนิทานสิ่งแวดล้อม” พร้อมข้อคิดดีๆ เพื่อเชิญชวนให้เยาวชนทั่วประเทศร่วมพลังรักษาสิ่งแวดล้อม และลดภาวะโลกร้อน โดยได้จัดส่งผลงานประกวดในช่วงเดือนกันยายน ถึง ตุลาคม 2552 ที่ผ่านมามีผลงานมากมายกว่า 240 ผลงาน ที่เด็ก ๆ สร้างสรรค์ได้ผ่านการคัดเลือก และพิจารณาตัดสินโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรภาครัฐและเอกชน รวมทั้งชุมชน ซึ่งบริษัทกัสโก้ได้รวบรวมผลงานนิทาน ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวดผลงานทั้ง 12 แห่ง มารวบรวมเพื่อจัดทำเป็น “นิทานภาพสิ่งแวดล้อม” สำหรับแจกจ่ายไปยังห้องสมุดต่างๆ ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการละโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั่วประเทศด้วยความคาดหวัง ที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้าง ความตระหนักให้เยาวชนเห็นความสำคัญในการปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม (บริษัท โกลบอล ยูทิลิตี้ เซอร์วิส (กัสโก้), 2552)

ผู้ประกอบการต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะช่วยกันดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อม ดังนี้ (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2515)

(1) โดยการสนับสนุนเงินทุน ในการริเริ่มกิจการและการกำจัดทิ้ง จัดให้มีระบบจัดการของเสียรวมรองรับ หรือ การจัดหาแหล่งทิ้งของเสียที่เหมาะสม เป็นผู้จ่าย และให้มีระบบเรียกคืนซากของเสียอันตราย ซากบรรจุภัณฑ์ วัสดุเหลือใช้ ตลอดจนส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรม ที่รองรับการนำของเสียกลับมาใช้ใหม่

(2) รับผิดชอบความผิดทางแพ่ง นอกเหนือจากค่าชดใช้สินไหมทดแทนความเสียหาย แก่ทรัพย์สิน หรือเป็นอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัยของผู้อื่นหรือของรัฐ แล้วจะต้องชดใช้ค่าเสียหาย ที่เป็นผลต่อเนื่องมาด้วย

(3) การรักษาสิ่งแวดล้อม และแก้ไขมลพิษ ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของคนใด คนหนึ่ง หรือหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่ง ซึ่งชุมชนก็ถือว่ามีส่วนรับผิดชอบด้วย ไม่ว่าจะเป็นการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่ การเข้าไปมีส่วนร่วม ในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ของประชาชนในเขตพื้นที่ของตน

(4) และการมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการ หรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

ที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ควรมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษที่เกิดจากขบวนการผลิตจากสถานประกอบการของตนเอง ซึ่งถือเป็นบทบาท ภาระหน้าที่ ที่สำคัญของผู้ประกอบการ ดังนั้น การร่วมรับรู้ปัญหา การร่วมวางแผน ป้องกันปัญหา การร่วมดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหา อีกทั้งการร่วมติดตามประเมินผลโครงการหรือกิจกรรม ต่างๆของปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม ควรมีการบูรณาการร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้น ในเขตโรงงานอุตสาหกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิโรจน์ ดันดิธรรม (2542, หน้า 76) ได้ศึกษา เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดการขยะ ศึกษากรณี: องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ระดับปานกลาง สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบุคคลของประชาชนกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่แตกต่างกันตาม เพศ อาชีพ และรายได้ แต่แตกต่างกันตามอายุและระยะเวลาที่อาศัย

บุญเชิด หนูอิม (2542, หน้า 6) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก” ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านสถานภาพสมรส กับการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในประเด็นข้อย่อยทั้งหมดและภาพรวม ไม่มีความแตกต่าง

จิระชัย ไกรกังวาร (2544, หน้า 77) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดการขยะมูลฝอย : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการศึกษา

พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ มีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยในระดับปานกลาง ปัจจัย ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย คือ ปัจจัยด้านส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยา ได้แก่ ปัจจัยด้านการได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องขยะมูลฝอยและการรักษาความสะอาด และปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องขยะมูลฝอย ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย ได้แก่ ปัจจัยด้านส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, อายุ, อาชีพ, รายได้ของครัวเรือน, จำนวนสมาชิกในครัวเรือน, และระยะเวลาที่ครอบครัวเข้ามาพักอาศัยในเขตเทศบาล และปัจจัยด้านสังคม และจิตวิทยา ได้แก่ ปัจจัยด้านความคิดเห็นต่อปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย ส่วนใหญ่เกิดจาก ปัญหาภาชนะหรือปัญหาถังรองรับขยะมูลฝอยไม่เพียงพอ ปัญหาการขาดความร่วมมือของประชาชน และสถานประกอบการและปัญหาด้านการบริการเก็บขนขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองวารินชำราบ

ไกรฤกษ์ แสงสุข (2545, หน้า 79) ได้ศึกษาเรื่อง“การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพน้ำกว๊านพะเยา” ผลการศึกษา พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาน้ำเสีย และคุณภาพน้ำกว๊านพะเยา ส่วนใหญ่รับรู้จากสื่อวิทยุ โทรทัศน์มากที่สุด ในด้านระดับความรู้เกี่ยวกับมลพิษและคุณภาพน้ำ พบว่าส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง และส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบในการใช้ประโยชน์จากกว๊านพะเยาในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการดูแลรักษาและการอนุรักษ์คุณภาพน้ำกว๊านพะเยาอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการคุณภาพน้ำในด้าน การดูแลรักษา และการอนุรักษ์ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลรักษาคุณภาพน้ำกว๊านพะเยา ได้แก่ เพศหญิงมีการดูแลรักษาคุณภาพน้ำมากกว่าเพศชาย แต่ในด้านการอนุรักษ์คุณภาพน้ำกว๊านพะเยา พบว่า เพศชายและหญิงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์คุณภาพน้ำไม่แตกต่างกัน ด้านอายุ และระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์คุณภาพน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วน อาชีพ รายได้ จำนวนสมาชิกในครอบครัวและระยะเวลาอยู่อาศัยในชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับการดูแลรักษาคุณภาพน้ำเลย ปัจจัยทางสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพเกี่ยวกับงานราชการมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลรักษาและอนุรักษ์คุณภาพน้ำกว๊านพะเยามากกว่า ผู้ที่มีสถานภาพ อื่น ๆ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ไม่มีความสัมพันธ์กับการดูแลรักษาคุณภาพน้ำ แต่พบว่าความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมมีความสัมพันธ์กับการดูแลรักษาคุณภาพน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยกระตุ้นพบว่า การใช้ประโยชน์จากกว๊านพะเยา มีผลต่อการอนุรักษ์คุณภาพน้ำและการดูแลรักษาคุณภาพน้ำไม่แตกต่างกัน ส่วนความถี่ของการได้รับ

ข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาคุณภาพน้ำ มีความสัมพันธ์กับการดูแลรักษาคุณภาพน้ำกว้านพะเยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่ได้รับข่าวสารมากจะมีการดูแลคุณภาพน้ำมากตามไปด้วย

วิไลวรรณ ตันตระกูลไชย (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการกำจัดขยะมูลฝอย : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนในเขตตำบลบางตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับสูง โดยมีปัจจัยต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามการเป็นสมาชิกกลุ่มทางความรู้ความเข้าใจในเรื่องขยะมูลฝอยและความคิดเห็นต่อการจัดการปัญหาขยะมูลฝอย ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความรู้ความเข้าใจในเรื่องขยะมูลฝอย และความคิดเห็นต่อการจัดการปัญหาขยะมูลฝอย ส่วนปัจจัยด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ของครัวเรือนต่อเดือนจำนวนสมาชิกในครัวเรือน และระยะเวลาที่เข้ามาพักอาศัยในเขตตำบลบางตาเถร เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย สิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรค คือปัญหาด้านการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางตาเถร ปัญหาการขาดความร่วมมือและการขาดจิตสำนึกในการรักษาความสะอาดจากประชาชนในพื้นที่ ปัญหาการขาดการประชาสัมพันธ์ และปัญหาด้านกฎหมายเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด แนวทางการแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะ คือ ควรพัฒนาปรับปรุงด้านการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางตาเถร ควรมีการกระตุ้นให้ประชาชนมีความรู้และมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยและรักษาความสะอาดให้มากยิ่งขึ้น ควรมีการปลูกฝังจิตสำนึกการรักษาความสะอาดให้มีความรู้ความเข้าใจแก่เด็ก และควรปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดให้เข้มงวดขึ้น

สุวัฒน์ ฤทธิ์สำเร็จ (2545, หน้า 45) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย ศึกษากรณีของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางเสาธง กิ่งอำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษา พบว่า ระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เพศ สภาพที่อยู่อาศัย รายได้ มีความสัมพันธ์กับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อนันต์ วุฒพานิชย์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันตนเองจากอาชญากรรมของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ในเขตสถานีตำรวจภูธร ตำบลโพธิ์แก้ว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษารายงานพบว่า (1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสนใจในปัญหาอาชญากรรมในสังคมอยู่ในระดับสูงและรับ ข่าวสารอาชญากรรมส่วนใหญ่จากโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ (2) กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้เกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมในระดับสูงมาก (3) กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการป้องกันตนเองก่อนเกิดอาชญากรรมในระดับสูง (4) กลุ่มตัวอย่าง

มีส่วนร่วมในการป้องกันตนเองหลังเกิดอาชญากรรมในระดับปานกลาง (5) กลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างด้านเพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ย ตำแหน่ง ระยะเวลาทำงานและการประสานงานกับตำรวจท้องที่ มีความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมในการป้องกันตนเองก่อนเกิดอาชญากรรม (6) กลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างในด้านอายุ สถานภาพสมรส รายได้เฉลี่ย ตำแหน่ง ระยะเวลาทำงาน การอบรมป้องกันอาชญากรรมและการประสานงานกับตำรวจท้องที่ที่มีความแตกต่างกันในการป้องกันตนเองหลังเกิดอาชญากรรม (7) กลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างในด้านการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมใน สังคม การรับข่าวอาชญากรรมจากวิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต มีความแตกต่างกันใน การมีส่วนร่วมในการป้องกันตนเองก่อนเกิดอาชญากรรม (8) กลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างกันในด้านความสนใจต่อปัญหาอาชญากรรมในสังคม ความถี่ในการรับข่าวอาชญากรรม การรับข่าวอาชญากรรมจากวิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต มีความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมในการป้องกันตนเองหลังเกิดอาชญากรรม

บุพชาติ เดิมทานาม (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ประกอบการใน นิคมอุตสาหกรรมบางปู ที่มีต่อการจัดการระบบสาธารณสุขปโภคของบริษัท โกลบอลยูทิลิตี้ เซอร์วิส จำกัด ผลการศึกษา พบว่า ผู้ประกอบส่วนใหญ่เห็นว่า การจัดบริการสาธารณสุขปโภคในด้านการดูแล สภาพทั่วไปบริเวณอุตสาหกรรม และในด้านระบบสาธารณสุขปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก เป็น บริการที่ยังมีปัญหาในการจัดบริการ สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของผู้ประกอบการในการ จัดระบบสาธารณสุขปโภค ได้แก่ ปัจจัยในด้านเขตที่ตั้งของอุตสาหกรรม ส่วนปัจจัยในด้านประเภท ของกิจการ ระยะเวลาประกอบกิจการในนิคมอุตสาหกรรมบางปู ตำแหน่งของผู้ประกอบการ และ ระยะเวลาทำงานในนิคมอุตสาหกรรมบางปู ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของผู้ประกอบการ ในการจัดการระบบสาธารณสุขปโภคของบริษัท โกลบอล ยูทิลิตี้ เซอร์วิส จำกัด ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม (อ้างถึงใน ศิริวุฒิ เนียมวัฒนะ, 2547, หน้า 32) ได้ศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนในเขต เทศบาล จังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับสูง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ ชุมชน ได้แก่ เพศ ตำแหน่ง ประธานกรรมการชุมชน มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการชุมชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อม มากกว่าคณะกรรมการชุมชน

สุชน คงสวัสดิ์ (อ้างถึงใน राम ทิพย์รส, 2547, หน้า 65) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วม ของประชาชนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ศึกษากรณีนิคมมาบตาพุด ผลการศึกษาพบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่/องค์กร ของประชาชน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการ

ปัญหาสิ่งแวดล้อม บริเวณนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด กล่าวคือ ระดับการมีส่วนร่วมจะผันแปรตามระยะเวลา ที่อยู่อาศัย

ราม ทิพย์รส (2547, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของพนักงานในการจัดการสิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัท เอ็นอีซี โทคิน อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด ” ผลการศึกษา พบว่า พนักงาน บริษัท เอ็นอีซี โทคิน อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มี อายุ การศึกษา ตำแหน่ง ระยะเวลาทำงานกับบริษัท มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก

ศิริวุฒิ เนียมวัฒนะ (2547, หน้า 70) ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยา:ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยาในแต่ละด้าน ซึ่งได้แก่ การร่วมวางแผนเพื่อกำหนดปัญหา ด้านร่วมปฏิบัติและดำเนินการ ด้านร่วมจัดสรรผลประโยชน์ และด้านร่วมติดตามและประเมินผล ผลลัพธ์ที่ได้ คือ มีส่วนร่วมบางส่วน ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ได้แก่ ระดับการศึกษา การดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการชุมชน มีผลทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจึงสรุปสาระสำคัญเพื่อนำมากำหนดเป็นแนวทางในการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรม อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรมโรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางพลี อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ น่าจะเกี่ยวข้องกับตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระยะเวลาในการประกอบกิจการ และ ขนาดของอุตสาหกรรมที่รับผิดชอบ

2. การมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรมโรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางพลี อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย

2.1 การมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม

2.2 การมีส่วนร่วมวางแผนป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม

2.3 การมีส่วนร่วมดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม

2.4 การมีส่วนร่วมประเมินผล โครงการหรือกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม